

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการศึกษาวรรณกรรมเพลงมีลักษณะร่วมกับการศึกษาวรรณกรรมโดยทั่วไป และมีลักษณะเฉพาะที่ควรพิจารณา ในบทนี้จะได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจัดเป็น 3 หัวข้อ คือ ธรรมชาติและบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมในสังคม การศึกษาวรรณกรรมเพลง ชีวประวัติและผลงานวรรณศิลป์ของสลา คุณวุฒิโดยสังเขป

ธรรมชาติและบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมในสังคม

ในฐานะที่บทเพลงเป็นวรรณกรรมประเภทย่อยของกวีนิพนธ์ ลักษณะร่วมกับวรรณกรรมโดยทั่วไปก็คือการสื่อสารประสบการณ์เพื่อตอบสนองความต้องการทางสุนทรียภาพ ดึงเห็นพ้องกันว่า เนื้อหาของบทเพลงก็ไม่ได้ห่างไกลจากประสบการณ์ร่วมทั้งประสบการณ์ทางอารมณ์และความคิด นอกจากนี้การที่บทเพลงเป็นการสื่อสารที่ดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบันซึ่งมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่โดยตลอด เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งก็เป็นปฏิกิริยาต่อปัญหาซึ่งผูกอยู่กับสังคมร่วมสมัยไม่ต่างจากวรรณกรรมประเภทอื่น เพลงลูกทุ่งจึงเป็นช่องทางแสดงออกทางความคิดด้วย โดยทั่วไปความคิดเป็นผลผลิตในบริบททางสังคมวัฒนธรรม การที่งานวรรณศิลป์ใช้ภาษาเป็นวัสดุ ผู้แต่งก็ต้องใช้ภาษาร่วมกับผู้อื่น ดังที่สุธา ศาสตรา (2525 : 130-131) กล่าวว่า

วรรณคดี[หรือวรรณกรรม]...เป็นการสร้างสรรค์ทางสังคมซึ่งใช้ภาษาเป็นสื่อนี้ เป็นคำจำกัดความของวรรณคดีในแง่ที่เป็นสิ่งเปิดเผยต่อสังคม และจะเป็นสังคมหนึ่งใดโดยเฉพาะด้วยเพราะว่าภาษาเป็นสิ่งที่ไม่เป็นสากล แต่ละภาษาเกิดขึ้นเพราะความสามารถและความถนัดในสังคมของตน นอกจากนี้เนื้อหาในวรรณคดี[หรือวรรณกรรม]และสัญลักษณ์ที่ใช้ก็เกี่ยวข้องกับแต่ละสังคมโดยตรง

ในประเด็นนี้ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2541 : 200) อภิปรายไว้ว่า “วรรณคดีไม่ใช่การแสดงออก(expression)เท่านั้น เป็นการติดต่อ(communication)ด้วย” ในแง่ภาษาเพราะเหตุที่กวีตกอยู่ในอำนาจของสังคม กวีจึง “ต้องใช้ภาษาเดียวกับที่สังคมใช้...[และ]จะพูดพลิกแพลงไป

อย่างไรก็ตามแต่ใจตนนักไม่ได้” อย่างไรก็ตามการเพ่งเล็งแต่อิทธิพลของสังคมก็อาจจะทำให้ความสนใจในอัจฉริยภาพของผู้สร้างลดลง (เจตนา นาควัชระ, 2549 : 133-134) และขัดกับธรรมชาติของวรรณคดีที่เป็นงานสร้างสรรค์อย่างหนึ่ง

เมื่อพิจารณาว่า วรรณคดีสร้างขึ้นจากทัศนะของผู้แต่ง แนวปรัชญาของผู้แต่งเป็นสิ่งกำกับการสร้างงาน(วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2541 : 228-232) แม้ได้รับอิทธิพลจากสังคมผู้แต่งก็มีสิทธิ์เลือกรับและปฏิเสธความคิดของสังคม หนึ่งสังคมก็เป็นสิ่งซับซ้อน บุคคลอาจจะรับอิทธิพลต่างกันจากสังคม เช่น กวีบางคนที่มีรากวัฒนธรรมชนบทก็อาจจะเชิดชูคุณค่าของชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ เพราะความผูกพันกับความหลัง โดยทั่วไปแล้วผู้สร้างงานที่สื่อความหมายแก่ผู้รับที่อยู่นอกบริบทการแต่งได้ มักจะเป็นผู้มีวุฒิภาวะเป็นอย่างสูง ดังมีการศึกษาว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเป็นผู้มีวุฒิภาวะสูง มีลักษณะ “sophisticated” หรือ “มีความรู้จักชีวิต มีความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ มีความรู้ทันสังคม รู้ทันโลก อีกทั้งเข้าใจด้วยว่า ควรมองดูโลกอย่างไม่เอาจริงเอาจังเกินไป...มีอารมณ์ขันไปด้วยในตัว” (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2539 : 198)

พระราชนิพนธ์บทละครนอกเรื่อง สังข์ทอง เป็นข้อบ่งชี้ว่าทรงรู้จักชีวิตทั้งด้านความสุขความเศร้า ความสัมพันธ์ของพระสังข์กับนางพันธุรัต มีแง่มุมที่น่าพิจารณา นางพันธุรัตได้พิสูจน์ความรักอันยิ่งใหญ่ด้วยการเขียนมนตร์เรียกเนื้อเรียกปลาอันเป็นสิ่งมีค่าที่สุดให้ ทั้งที่รู้ว่าพระสังข์หมดความเชื่อถือและกลัวจนเรียกไม่ยอมมาหา พอเห็นนางพันธุรัตตายด้วยความเสียใจ พระสังข์ก็ล้มความกลัวลงมากอดศพร้องไห้ และแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งโดยไม่คิดว่ายักษ์ที่ติดตามมาจะทำร้าย นี่คือการเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2539 : 202)

ภูมิหลังของผู้แต่งมีความสำคัญในด้านที่ให้ความเข้าใจเนื้อหาทางความคิด กวีร่วมสมัย เช่น ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ อาศัยรากวิวัฒนธรรมชนบทสื่อความคิดหลักในรวมบทกวีนิพนธ์ชุด มือนั้นสีขาว ซึ่งบ่งชี้ถึงความตระหนักในคุณค่าของชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของมือนั้นสีขาว คือ การแสดงสิ่งสำคัญในชีวิตที่สังคมสมัยใหม่มองข้ามไป นั่นคือ จินตนาการ ความรักและปัญญาซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในโลกรของเด็กและวิถีชีวิตชนบท (วรรณนะ หนูหมื่น, 2545 : บทคัดย่อ) เมื่อวิเคราะห์บางบทเห็นได้ว่า กวีแฝงการวิจารณ์ชีวิตและสังคมไว้ด้วย

ใน “รถด่วน”(36-37) เด็ก ๆ เล่นจับเอาต่อกันอย่างกระชับมันเป็นขบวนรถไฟ มีอีกสองคนประสานมือเป็นอุโมงค์ให้ลอดและทำอุโมงค์พังกันคนใดคนหนึ่งไว้ เป็นผลให้ “ตอนถูกจับสนุกกันจ้วงหัวเราะกันเจี๊ยว” เมื่อผู้ใหญ่เข้ามาาร่วมเล่นกับเด็ก กวีเน้นภาพมือและเอาผู้ใหญ่กับเด็ก ๆ ที่มี

ความแตกต่างกลมกลืน ผู้อ่านอาจคิดต่อไปได้ว่าผู้ใหญ่ที่ร่วมเล่นกับเด็ก เป็นผู้ใหญ่ที่มีหัวใจให้เด็กคือ ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของเด็ก แม้จะมีความต่างกับเด็ก แต่การร่วมเล่นก็ช่วยสร้างมิตรภาพและความอบอุ่นแก่เด็กได้ เพียงแต่ว่าจะมีผู้ใหญ่สักกี่คนที่เป็นเช่นนี้...เมื่อเชื่อมโยงกับบริบทสังคม มือผีหรือมือแห่งหายนะและรถไฟผีที่ต่วนตะบึงไปจนไม่มีเวลาให้เด็ก ก็คือสัญลักษณ์ของโลกสมัยใหม่ที่เน้นวัตถุนิยมและรุกλάไปในทุกแห่ง ต่างจากชีวิตที่พอเพียงในวิถีชีวิตของคนชนบทซึ่งให้ความสำคัญกับคุณธรรมมากกว่าความสำเร็จของการครอบครอง ดังใน “ช้อนกุ้ง”(44-45) ศักดิ์สิริ แสดงการหาเลี้ยงชีพของคนชนบทที่ไม่มุ่งทำลายจนเกินจำเป็น เห็นได้ว่าคนชนบทคนหนึ่งเลือกจะไม่ช้อนกุ้งฝอยไปเป็นอาหารเพราะชื่นชมในความงามของฝูงกุ้งฝอยซึ่งกำลังเคลื่อนที่แหวกกระแสน้ำราวกับฟองน้ำท่ามกลางละอองน้ำเรื่อรง การเลือกที่จะไม่ทำลายความงามในธรรมชาติ จึงเป็นการเลือกรับความสุนทรีย์ทางอารมณ์ของคนที่ดำเนินชีวิตกลมกลืนกับธรรมชาติและเห็นคุณค่าหรือความงามของความสมบูรณ์ในธรรมชาติ มากกว่ามุ่งสนองผลประโยชน์ของตนเอง (วรรณนะ หนูหมื่น, 2545 : 84)

วรรณคดีแต่ละยุคแม้ว่ามีลักษณะเฉพาะที่ผันแปรตามปัจจัยภายนอกตัวงาน เช่น สภาวะทางสังคมที่กำหนดและความต้องการในชีวิต ก็ยังมีความหมายบางอย่างที่ไม่ขึ้นกับบริบท นั่นคือประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ ความคิดที่ประกอบกันขึ้นเป็นเนื้อหา อาจจะมีที่มาจากมรดกทางวัฒนธรรม ต่างจากอารมณ์ความรู้สึก

ความคิดเป็นเรื่องของวัฒนธรรมที่ได้กลั่นกรองสืบต่อกันมาหลายช่วงเวลาในสังคม หรืออาจจะสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เหมาะกับวิถีชีวิตซึ่งเปลี่ยนแปลงไป ส่วนอารมณ์เป็นเรื่องธรรมชาติของจิตใจ อันอาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็นสากลหรือเป็นลักษณะร่วมของมนุษย์ไม่ว่ากลุ่มใดสมัยใด เช่น เราจะห้ามไม่ให้หวาดกลัว เสรำโศก หลงใหล ผูกพัน เกลียดชัง เจ็บแค้น ชื่นชม ฯลฯ ไม่ได้ (ดวงมน จิตรจันทน์, 2546 : 3)

ในวรรณกรรมร่วมสมัย เช่น เรื่องสั้นแนวทดลองของวินทร์ เลียววาริณ ความโดดเด่นในด้านรูปแบบที่แปลกใหม่ มีคุณค่าที่กระตุ้นให้ผู้รับเอาใจใส่ต่อปัญหาและคุณค่าของชีวิต จึงกล่าวได้ว่ารวมเรื่องสั้นอาเพศกำสรวล “สะท้อนความจริงเหนือกว่าการเสนอข้อเท็จจริงเชิงปรนัย”

ทัศนะของผู้แต่งประการสำคัญคือ ความเลวร้ายทั้งหลายเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นบนพื้นฐานของความโลภหลงอันนำไปสู่การประทุษร้ายหรือสร้างความเสียหาย...ความโลภหลงดังกล่าวเป็นทั้งของปัจเจกบุคคลและขยายเป็นค่านิยมของสังคมที่ครอบงำจนยากจะปลดเปลื้อง...การตรวจสอบให้รู้แน่ว่าอะไรเป็นคุณค่าที่แท้จริงที่ควรยึดถือ[คือ]ทางออก...[ที่]แฝงอยู่ในเรื่อง que แสดงปัญหานั้นเอง (สุภาวดี พลชนะ, 2548 : 121-122)

ส่วนในรวมเรื่องสั้นสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน

วินทร์ยังคงจะกระตุ้นเตือนการค้นหาและดำรงรักษาคุณค่าของความ เป็นคนสืบต่อจากเล่มอาเพศกำสรวล เขาพัฒนาการเขียนจากการนำเสนอ แง่มุมแฝงในเรื่องง่าย ๆ ที่คุ้นชิน มาเป็นการพยายามขุดค้นหาเหตุผลของ ปัญหาที่คนสร้างขึ้นอย่างรอบด้าน โดยไม่ยึดติดอยู่กับคำตอบเดิม ๆ เรื่องสั้น ของเขาจึงไปไกลกว่าเพียงแต่การสะท้อนปัญหา (สุภาวดี พลชนะ, 2548 : 165)

ผลการศึกษาแสดงการพยายามทำความเข้าใจปัญหา พร้อม ๆ กับตรวจสอบความคิดเดิมและหา คำตอบโดยไม่ยึดกับคำตอบเดิม แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง(สุภาวดี พลชนะ, 2548 : 167)

ในฐานะที่วรรณคดีเป็นศิลปกรรม บทบาทหน้าที่ของวรรณคดีย่อมสอดคล้องกับ ธรรมชาติของวรรณคดี ในฐานะที่วรรณคดีเป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์ เนื้อหาทางอารมณ์และ ความคิดย่อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับเพื่อนร่วมยุคสมัย และสำหรับผู้คนต่างเวลาหรือต่างถิ่นที่ ด้วย

การศึกษาวรรณกรรมเพลง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อนี้ ประกอบด้วย 3 หัวข้อ คือ การศึกษา วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง การศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ และ การศึกษา วรรณกรรมเพลงในฐานะงานศิลปะ

1. การศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง

งานวิจัยที่เน้นการศึกษาเพลงลูกทุ่ง มี 3 เรื่อง คือวิทยานิพนธ์เรื่อง “วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง” ของลักขณา สุขสุวรรณ (2521) เรื่อง “ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน” ของจินตนา ดำรงค์เลิศ (2531) ตีพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่เฉพาะตอนที่หนึ่งซึ่งเป็นการศึกษาและวิเคราะห์สาระเพลงลูกทุ่งพร้อมข้อมูลบางส่วน ชื่อ **วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง : ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน (2533)** และวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิวัฒนาการเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย พ.ศ.2481-2535” ของศิริพร กรอบทอง (2541) ตีพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่ ชื่อ **วิวัฒนาการเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย (2547)**

1.1 ความเป็นมาของเพลงลูกทุ่ง

งานวิจัย “วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง” เป็นงานชิ้นแรก ๆ ที่ศึกษาเพลงลูกทุ่งอย่างกว้างขวางจริงจัง โดยศึกษาการคลี่คลายของเพลงไทย กำเนิดและที่มา วิวัฒนาการของเพลงลูกทุ่ง ได้ผลสรุปว่า เพลงไทยคลี่คลายเป็นเพลงประเภทต่าง ๆ ด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม จนแบ่งได้เป็น เพลงพื้นเมือง เพลงไทยเดิม เพลงไทยสากล เพลงลูกทุ่ง และเพลงเพื่อชีวิต เพลงของไพบุลย์ บุตรขัน เริ่มใช้คำว่า “ลูกทุ่ง” ในความหมายที่โยงกับชานาหรือคนชนบท เช่น เพลง “หนุ่มบ้านนา” แต่การใช้ “ลูกทุ่ง” เรียกประเภทเพลงมาจากชื่อรายการเพลงทางสถานีโทรทัศน์ของจางรังสิกุลและประกอบ ไชยพิพัฒน์ในปี พ.ศ. 2503¹ (ลักขณา สุขสุวรรณ, 2521: 39)

เพลงลูกทุ่งไม่ได้กำเนิดขึ้นแยกขาดจากเพลงอื่น ๆ แต่มีลักษณะผสมผสานของเพลงไทยเดิม เพลงพื้นเมือง และเพลงอื่น ๆ เช่น เพลงตะวันตก เพลงของประเทศเพื่อนบ้าน วิวัฒนาการของเพลงลูกทุ่งจนถึงปี 2521 จัดเป็น 4 ยุค โดยพิจารณาจากกลุ่มผู้แต่ง และนักร้อง คือ ยุคก่อตั้งหรือยุคบุกเบิก (สมัยที่ยังไม่แยกว่าเป็นเพลงลูกทุ่ง) ยุคสีบทอด เป็นยุคที่เพลงลูกทุ่งได้รับความนิยมมาก (ช่วงพ.ศ.2506-2513) ยุคแข่งขัน นอกจากในวงการเพลงลูกทุ่งต้องแข่งขันกันแล้วยังต้องแข่งกับเพลงลูกกรุงโดยเฉพาะกับวงดนตรีสุนทราภรณ์ (ช่วงพ.ศ.2513-2515) และยุคเปลี่ยนแปลง เพลงลูกทุ่งต้องปรับให้เข้ากับสังคม เช่น ความทันต่อเหตุการณ์ ความวิจิตรตระการตาในการแสดงด้วยการเพิ่มนักเต้นประกอบที่เรียกว่า “หางเครื่อง” (ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา) (ลักขณา สุขสุวรรณ, 2521 : 86, 87, 90, 92-96)

¹ ที่ถูกต้องน่าจะเป็นปี พ.ศ. 2507 [ดู เจนภพ จบกระบวนวรรณ (2532 : 30) จินตนา ดำรงค์เลิศ (2533 : 48) และศิริพร กรอบทอง (2547 : 197)]

หนังสือวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง : ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง จนถึงปัจจุบัน ซึ่งปรับจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน” มีเนื้อความสำคัญไม่ต่างจากวิทยานิพนธ์ “วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง” (2521) แต่เปลี่ยนชื่อหัวข้อเป็นก่อนจะมาเป็นเพลงลูกทุ่ง กำเนิดของเพลงลูกทุ่ง และปรับหัวข้อที่มาของเพลงลูกทุ่งที่ลักษณะใช้ในงานวิจัยเป็นองค์ประกอบบางประการของเพลงลูกทุ่ง หัวข้อวิวัฒนาการของเพลงลูกทุ่ง จินตนาแบ่งเป็น 5 ยุค เพิ่มจากงานของลักษณะ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบด้านผู้แต่งเพลง นักร้อง เนื้อหาของเพลง เครื่องดนตรี และการแสดงประกอบบนเวที คือ ยุคต้น(สมัยที่ยังไม่แยกว่าเป็นเพลงลูกทุ่ง) ยุคทองของเพลงลูกทุ่ง(ช่วงพ.ศ.2506-2513) ยุคภาพยนตร์เพลง(ช่วงพ.ศ.2513-2515) ยุคเพลงเพื่อชีวิต(ตั้งแต่พ.ศ.2516 เป็นต้นมา) และยุคทางเครื่องและคอนเสิร์ต (หลัง 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ถึงปีที่ทำวิทยานิพนธ์ คือ 2531)

หนังสือวิวัฒนาการเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย ของศิริพร กรอบทอง (2547)ซึ่งตีพิมพ์จากวิทยานิพนธ์ มีแนวคิดที่ว่าเพลงพื้นบ้านคือรากฐานของเพลงลูกทุ่ง เพลงไทยที่คลี่คลายมาเป็นเพลงไทยสากลคือการก่อรูปของเพลงลูกทุ่ง(2547 : 45) ในส่วนวิวัฒนาการนั้นศิริพรแบ่งเป็น 3 ช่วงคือ กำเนิดเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย (พ.ศ.2488-2507)โดยได้ผลสรุปที่ตรงกับงานวิจัยทั้ง 2 ชิ้นข้างต้น ความแพร่หลายของเพลงลูกทุ่งจากเมืองสู่ชนบท(พ.ศ.2507-2511) ศึกษาพัฒนาการที่สัมพันธ์กับบริบทของสังคม การวิเคราะห์เนื้อหาพบว่าในช่วงนี้เป็นช่วงที่เพลงลูกทุ่งได้พัฒนารูปแบบสัมพันธ์กับท้องถิ่นพื้นบ้านจนได้รับความนิยมมากขึ้นเป็นลำดับ ประกอบกับการสื่อความหมายที่เชื่อมโยงกับชีวิตของชาวชนบทในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งความสุขและความทุกข์ยากที่เกิดขึ้น ความเติบโตของเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย(พ.ศ.2511-2535) เป็นช่วงที่เพลงลูกทุ่งปรับสู่ความทันสมัยทางด้านดนตรีให้มีความเป็นสากลมากขึ้นแต่ยังคงสัมพันธ์กับแนวเพลงเก่า คือ เพลงพื้นบ้าน เพลงไทยเดิม ในด้านสาระของเพลงมีหลากหลายเรื่องราวที่โดดเด่นตามเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งเรื่องทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

1.2 เพลงลูกทุ่งกับบริบทสังคมวัฒนธรรม

ความเห็นพ้องในงานวิจัยทั้ง 3 เรื่องนี้ที่น่าสนใจประการหนึ่งคือลักษณะสืบเนื่องจากบทเพลงพื้นบ้านพื้นเมือง ทั้งด้านรูปแบบ เนื้อหา ทำนองที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่ง ในปัจจุบันมีความเห็นว่าเพลงลูกทุ่งกลายมาเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมแทนที่เพลงพื้นเมือง (ปราณี วงษ์เทศ, 2525 : 137) เพลงลูกทุ่งมีความสืบเนื่องกับเพลงพื้นบ้านในส่วนสำคัญคือมีเนื้อหาแสดงชีวิตของชาวบ้านและบรรทัดฐานทางสังคม มีการศึกษาเพลงพื้นบ้านที่ยังคงอยู่ในท้องถิ่นอย่างน่าสนใจ คืองานวิจัยเรื่อง “เพลงพื้นบ้านจากจังหวัดสุโขทัย” ของปราณี วงษ์เทศ (2525) ใช้ข้อมูลเพลงพื้นบ้านจากหมู่บ้านเมืองเก่า ทศนะในบทเพลงเป็นทศนะที่เกี่ยวข้องกับ

พุทธศาสนา ธรรมชาติ ชีวิต สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นบรรทัดฐานทางสังคม ของชุมชน และขณะเดียวกันก็เป็นเสมือนเครื่องคุมสังคมที่มีส่วนในการกำหนดค่านิยมทัศนคติ บุคลิกภาพของสมาชิกในสังคม (2525 : 134) อันหมายถึงสังคมชนบทภาคกลางในอดีตเป็นส่วนใหญ่ (2525 : 136) สรุปได้ว่า ทศนะที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านของชาวบ้านเมืองแก่นนั้นเป็นทศนะร่วมของคนในสังคมไทยภาคกลาง

เมื่อวิเคราะห์เพลงกล่อมลูกก็ได้แสดงให้เห็นว่า เพลงกล่อมลูกบางเพลงได้สะท้อนถึงความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นต้น หรือในบางเพลงได้แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดกับธรรมชาติของคนในสังคม ความเข้าใจธรรมชาติ ความเป็นหนึ่งเดียวกันจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต อันแสดงว่า คนในสังคมให้ความสำคัญกับธรรมชาติอย่างมาก (2525 : 131) ในเรื่องทศนะต่อชีวิต สังคมและวัฒนธรรมพบว่า ในเพลงกล่อมลูกมีเนื้อหาที่แสดงถึงบรรทัดฐานของสังคม เช่น ในประเด็นบทบาทของผู้หญิง (2525 : 132-133) แม้ผู้วิจัยท่านนี้จะระบุว่า ในปัจจุบันเพลงเช่นนี้จะไม่มีบทบาทใด ๆ ต่อชุมชน เท่ากับอิทธิพลของสื่อมวลชน แต่สิ่งที่ผู้วิจัยพบนั้นก็แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของคนไทยที่มีความสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อย้อนไปดูวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ.2498-2518 ลักษณะ สุขสุวรรณจำแนกเป็น 9 กลุ่ม คือ 1) ความรัก และความผิดหวังอันเนื่องมาจากความรัก 2) จริยธรรม 3) ชีวิตชนบท 4) ปัญหาสังคม ประกอบด้วย ปัญหาเกี่ยวกับสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม ปัญหาเกี่ยวกับสถาบันทางเศรษฐกิจ และปัญหาเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองและการปกครอง 5) ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีผลต่อจิตใจของคนในสังคมที่สะท้อนจากบทเพลง เช่น การดูดวง การทำเสน่ห์ การใช้ไสยศาสตร์เพื่อขจัดความเดือดร้อน เป็นต้น 6) การรายงานข่าวและการบันทึกเหตุการณ์ (ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น) 7) ความเป็นไปในวงการเพลงลูกทุ่ง 8) การใช้จิตวิทยากับผู้ฟังในแต่ละท้องถิ่น เช่น การกล่าวถึงบุคคลในท้องถิ่น หรือสิ่งสำคัญประจำท้องถิ่นนั้น 9) อารมณ์ขัน จากเรื่องตลก การล้อเลียน การเหน็บแนม เป็นต้น ในการสรุปผลผู้วิจัยสรุปว่า สาระของเพลงลูกทุ่งมีครบทุกประเภทและนับได้ว่าเพลงลูกทุ่งทำหน้าที่บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดี (ลักษณะ สุขสุวรรณ, 2521 : 303)

ในฐานะงานวรรณกรรมลักษณะได้พิจารณาภาษาที่ใช้สื่อความหมายในเพลงลูกทุ่ง โดยวิเคราะห์การใช้คำกับการใช้สำนวน ได้ผลสรุปว่า มีการใช้ภาษาหลายลักษณะคือ ใช้คำง่าย สะใจ เสียนเสียงธรรมชาติและเสียงอุทาน ใช้การซ้ำคำ เล่นคำ ใช้คำขยายแปลก ใช้คำไพเราะคือไพเราะด้วยฉันทลักษณ์และเหมาะสมกับอารมณ์เพลง ใช้คำที่มีนัยประหวัด คำภาษาถิ่น คำภาษาต่างประเทศ ส่วนสำนวนที่พบคือ สำนวนเปรียบเทียบด้วยการอุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน คำพังเพยและสุภาษิต คำสแลง โดยรวมแล้วเพลงส่วนมากใช้ภาษาง่าย ๆ ซึ่งช่วยให้เข้าใจตรงกับความรู้สึกที่ผู้ประพันธ์ต้องการ (2521 : 303)

วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง : ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน ของจินตนา ดำรงค์เลิศ (2533) วิเคราะห์เนื้อหาสาระที่สะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยในเพลงลูกทุ่งที่เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2487 ถึง พ.ศ. 2525 โดยใช้วิธีการศึกษาวรรณคดีเชิงสังคมเพราะต้องการเน้นการศึกษาเพลงลูกทุ่งในฐานะที่เป็นวรรณกรรมสะท้อนสังคม (2533 : 9) (โดยไม่พิจารณาการใช้ภาษา)

เมื่อศึกษาสาระเพลงลูกทุ่งด้านขนบธรรมเนียมประเพณี จินตนา ดำรงค์เลิศ (2533) พบว่า ส่วนใหญ่มีสาระเชื่อมโยงกับพุทธศาสนา และชาวชนบทไทยยังคงอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นผลมาจากการยึดมั่นในพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องบุญกรรมในด้านค่านิยมก็ได้แสดงให้เห็นค่านิยมของชาวชนบทไทยเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ชาติ ศาสนา ค่านิยมเชิงไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ ค่านิยมในการนิยมชมชอบวัตถุและอำนาจ ค่านิยมเกี่ยวกับบอบายมุขและการบริโภคนิยมที่ผู้วิจัยระบุว่าสะท้อนถึงสภาพด้อยพัฒนาและสภาพด้อยโอกาสของสังคมชนบท ค่านิยมชีวิตเมืองกรุง หรือค่านิยมการเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองกรุง เพราะฐานะยากจน เป้าหมายชีวิตชาวชนบทเพราะยังทำยังจน เป็นต้น สาระในด้านการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยในเพลงลูกทุ่ง ผู้วิจัยจำแนกเป็น สภาพแวดล้อมและบรรยากาศของชนบทไทย โดยกล่าววาทเพลงกล่าวถึงธรรมชาติในชนบทและวัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่น ประชากรและการดำเนินชีวิตในชนบทไทย ก็กล่าวถึง ลักษณะหรือคุณธรรมของหนุ่มสาวชนบท การประกอบอาชีพ ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การแต่งกาย การบริโภคอาหาร และสิ่งบันเทิงของชาวชนบท และปัญหาจากสภาพแวดล้อมและการดำเนินชีวิต ได้แก่ สภาพนาแล้ง สภาพนาลุ่ม ภาวะหนี้สิน ราคาสินค้าเกษตรกรรมตกต่ำ พ่อค้าคนกลางและการลักขโมยควาย

ในวิวัฒนาการเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย (2547) ศิริพร กรอบทองได้พิจารณาสาระในบทเพลงลูกทุ่งประกอบกับบริบทของสังคมเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของบทเพลงลูกทุ่งกับสังคมและวิถีของคนชนบท และภาพสะท้อนวิถีชีวิตของคนชนบทในภาวะเหลื่อมล้ำของเมืองกับชนบท เช่น เพลง “ผู้ใหญ่ลี” (พ.ศ.2507) ที่เห็นว่าสะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทในยุคเศรษฐกิจทุนนิยมขยายตัว ความเหลื่อมล้ำทางไกลของเมืองกับชนบท โดยได้พิจารณาร่วมกับรายได้ประชาชาติและการกระจายรายได้ของครัวเรือนในช่วงปี พ.ศ.2506-2517 พบว่า การเติบโตและขยายตัวของเศรษฐกิจที่มีความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะของชนบทกับเมือง ถึงแม้การขาดโอกาสทางการศึกษาเป็นที่มาของปัญหาในการสื่อสาร ดังที่การวิเคราะห์นี้จับเอาเนื้อเพลงส่วนที่คนชนบทไม่เข้าใจคำว่าสุกรที่เป็นภาษาทางการมาเน้น อันที่จริงช่องว่างด้านภาษาของราชการกับชาวบ้านมีมานานแล้ว ไม่จำเป็นต้องค้นคว้าข้อมูลการขยายโตทางเศรษฐกิจแต่ประการใด นอกจากนี้การที่ชาวบ้านไม่เข้าใจคำว่าสุกรก็ยังไม่ได้สะท้อนสิ่งที่กว้างขวางขนาดที่เรียกว่า “สภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบท” ชัดเจนนัก

การศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่เจาะจงเฉพาะถิ่น คือวิทยานิพนธ์เรื่อง “ค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งอีสาน พ.ศ. 2533-2539” ของสุรพงษ์ สังข์มณี (2541) ซึ่งศึกษาค่านิยมของคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนไทย (ทั่วไป) และค่านิยมของชาวอีสาน โดยศึกษาจากบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2539 นำเสียดายว่า ในการจัดกลุ่มค่านิยมทั้งหมด 12 กลุ่ม คือ ค่านิยมที่เกี่ยวกับครอบครัว เศรษฐกิจ ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี การศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย สตรี นันทนาการ การเมืองการปกครอง ภาษา การแต่งกาย อาหาร ใช้วิธีจัดเพลงเข้ากลุ่มโดยไม่ให้ความสำคัญกับเนื้อหา กล่าวคือ ผู้วิจัยบอกเพียงว่า เพลงใดปรากฏค่านิยมตามกรอบที่ตั้งไว้และนำเสนอเป็นตารางพร้อมแสดงการตีความอย่างผิวเผิน ดังตัวอย่างการวิเคราะห์เพลง “เทพีในดวงใจ” ของมนต์สิทธิ์ คำสร้อย ที่ผู้วิจัยระบุว่า แสดงค่านิยมเกี่ยวกับสตรี คือ นิยมสตรีที่มีความสวยงาม ดังนี้

...เทพีศรีอีสาน นางงามจักรวาลก็สวยบาดใจ แต่ยังไม่ซึ่งทรงใน
ทรวดทรงบาดใจฝังในตัวที่ ดังมาลีผู้งามขอนแก่น แฟนของอำงามหลายอี
นาง

เทพีในดวงใจบ่มีสาวใดมาเทียบนาง แอ้ตรถอย่างพื้หมดทางเลือก
นางสาวใดเมืองไหนเคียงคู่ นอกจากพญแม่คำชำหริ่ม ยิ้มแก้มเด่นจูด
ดาวดิงส์ หนุ่มกระเป่าเมืองเลยบ่เคยมีไผ่เป็นหนึ่ง อ้ายยังโสดยังชิง ขาด
เพื่อนคู่อิงขาดหญิงเคล้าคลึง ออกหนุ่มอ้ายภูกระดิง คะนิงเห็นแต่หน้าแฟน

เทพีศรีอีสาน นางงามจักรวาลสวยประดับไทย แต่นางสวยประดับใจ
แนบเนื้อที่ฤดีฝังแน่น เรียกเงินแสนอ้ายยอมสินสอด ขอได้กอดนางฟ้า
เดินดิน

จากบทเพลงแสดงว่าชายไทยนิยมหญิงสาวที่มีความสวยงามหาใคร
เทียบไม่ได้แม้แต่นางงามจักรวาลที่ถือว่าสวยที่สุดแล้วแต่ยังไม่สวย
ประทับใจเท่าคนรักของเขา (2541 : 110-111)

สุรพงษ์มองข้ามสารในบทเพลงที่บอกกล่าวความรู้สึกของ “หนุ่มกระเป่าเมือง
เลย” ที่เห็นว่า “แม่คำชำหริ่ม” ผู้เป็นแฟนสาวเป็นผู้ที่มีความงามและดีที่สุดสำหรับเขา การเปรียบเทียบ
ความสวยกับนางงามจักรวาลว่า “นางงามจักรวาลก็สวยบาดใจ แต่ยังไม่ซึ่งทรงใน ทรวดทรงบาด
ใจฝังในตัวที่ ดังมาลีผู้งามขอนแก่น แฟนของอำงามหลายอีนาง” แสดงความพอใจชัดเจนความ
ต่ำต้อย ดังที่เขายอมรับว่า “แอ้ตรถอย่างพื้หมดทางเลือกนางสาวใดเมืองไหนเคียงคู่ นอกจากพญ
แม่คำชำหริ่ม” แต่ก็ไม่ได้รู้สึกขมขื่นแต่อย่างใด จะเห็นว่าคำเรียกขานที่ชายหนุ่มใช้นั้นเป็นคำบ่งชี้

ความเป็นหญิงงาม “เทพีศรีอีสาน” “มาลีผู้งามขอนแก่น” “เทพีในดวงใจ” “นางฟ้าเดินดิน” ซึ่งมีความหมายพิเศษสำหรับเขาคือ หากจะพิจารณาตำแหน่ง “เทพี” ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ได้จากการประกวด โดยคณะกรรมการเป็นผู้ตัดสินพิจารณาจากรูปสมบัติเป็นใหญ่ แต่ “เทพีศรีอีสาน” “เทพีในดวงใจ” นี้ เป็นเทพีที่ไม่มีกรรมการคนใดตัดสิน มีเพียงชายหนุ่มเป็นผู้เลือกและตัดสินจากรูปสมบัติที่เขาเห็นว่างามกว่านางงามจักรวาล ทั้งยังมีคุณสมบัติที่เป็น “ศรี” ซึ่งหมายความว่า “มีง, สิริมงคล, ความรุ่งเรือง, ความสว่างสดใส, ความงาม, ความเจริญ” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542, : 1093) ดังเขายกให้เป็น “นางฟ้าเดินดิน” แสดงว่า ชายหนุ่มชื่นชมยกย่องคุณค่าของคนรัก และยิ่งย้าคุณค่าทางใจของเธอว่า “นางงามจักรวาลสวยประดับไทย แต่นางสวยประดับใจแนบในเนื้อที่ถุติฝังแน่น” ไม่แปลกที่นางงามจักรวาลนั้นมีความสำคัญระดับประเทศ แต่เธอสวยประดับใจ (ของเขาคนเดียว) ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะต้องใช้ “เงินแสน” เป็นสินสอดในการแต่งงานก็จะพยายามหาให้ได้ ถึงแม้เป็นเรื่องไม่ถ่วงนักรบคนที่มีอาชีพเป็นกระเป๋ารถ เพลงนี้จึงแสดงความผูกพันทางใจมากกว่าแสดงแต่ค่านิยมที่ยกย่องหญิงที่ความสวยงามเท่านั้น การตีความอย่างผิวเผินเป็นที่มาของข้อสรุปถึงค่านิยมที่เกี่ยวกับสตรีคลาดเคลื่อนไปมาก ในตารางแสดงค่านิยมที่เกี่ยวกับสตรีจึงมิได้ปรากฏว่าเพลงใดมีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นค่านิยมที่เน้นความรักอันลึกซึ้งต่อสตรี

นอกจากนี้ยังพบว่าสุรพงษ์ สัมมณี (2541) มีกรอบความคิดที่ไม่ชัดเจน คือ ในขณะที่ตั้งกรอบไว้ว่าจะศึกษาค่านิยมของคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนไทย (ทั่วไป) และค่านิยมของชาวอีสาน แต่เมื่อศึกษาค่านิยมที่เกี่ยวกับภาษา กลับพิจารณาภาษาที่นิยมนำมาใช้ในการประพันธ์ โดยได้ผลสรุปว่านิยมนำภาษาอีสานมาประพันธ์ร่วมกับภาษากลางและภาษาต่างประเทศ (2541 : 125, 172) โดยไม่ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีค่านิยมในการใช้ภาษาเช่นใด ที่จริงแล้วหากข้อมูลเป็นเพลงอีสานก็ไม่ควรตั้งหัวข้อค่านิยมการใช้ภาษาของคนไทยทั่วไปเลย

ส่วนการสรุป และอภิปรายผลนั้น แม้สุรพงษ์ พยายามกล่าวว่าค่านิยมคนไทยทั่วไปกับคนอีสานแตกต่างกัน เช่นค่านิยมที่เกี่ยวกับครอบครัว แต่ก็มิได้อภิปรายว่าแตกต่างกันอย่างไร ส่วนไหนที่ต่างกัน เมื่อพิจารณาแล้วกลับพบว่าค่านิยมของคนทั้งสองกลุ่มเป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ รักเดียวใจเดียวมี “ผัวเดียวเมียเดียว” นิยมภรรยาที่เก่งงานบ้านงานเรือน และมีความกตัญญูต่อบิดามารดา ส่วนที่ว่าเป็นข้อต่างนั้นคือ คนไทยทั่วไปนิยมคู่ครองที่มีรูปร่างหน้าตาดี และหญิงสาวนิยมสามีที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว (2541 : 192,194) ในกรณีนี้ชวนให้พิจารณาว่า ค่านิยมที่ต่างกันเป็นเพราะชาวอีสานไม่มีค่านิยมเช่นนี้หรือผู้วิจัยวิเคราะห์ไม่พบค่านิยมนี้ในบทเพลงกันแน่

2. การศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ

การศึกษาบทเพลงที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ พบว่า มีการศึกษาทั้งในแง่การใช้ภาษา โลกทัศน์ของผู้แต่ง และคีตศิลป์ เป็นวิทยานิพนธ์ 3 เรื่อง และสารนิพนธ์ 1 เรื่อง คือ 1) วิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ” ของเพิ่มพร ธนสีลังกูร (2544) 2) วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลีลาภาษาในเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ” ของอลิสสา เลี้ยงรื่นรมย์(2549) 3) วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ผลงานเพลงไทยลูกทุ่งประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ” ของนิพนธ์ สุวรรณรงค์ (2549) 4) สารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากบทเพลงของสลา คุณวุฒิที่ขับร้องโดย ไมค์ ภิรมย์พร” ของญานิกา อ้อมฉา (2548)

วิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ” ของเพิ่มพร ธนสีลังกูร (2544) กำหนดขอบเขตข้อมูลการศึกษาเฉพาะวรรณกรรมเพลงที่บันทึกแผ่นเสียง ออกจำหน่ายตั้งแต่ พ.ศ.2527 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2543 จำนวน 162 เพลง เพิ่มพรมีความมุ่งหมายศึกษาวรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ 3 ประเด็น คือ ศึกษาทัศนคติในการดำเนินชีวิต ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อและชนบประเพณีที่สะท้อนจากวรรณกรรมเพลง ศึกษา รูปแบบ คือ โครงสร้าง ทำนอง จังหวะและเสียงประสานของเพลง ศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในการใช้คำ การใช้ประโยค การใช้ภาพพจน์ และสัญลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ (2544 : 5,10)

ในการศึกษารูปแบบผู้วิจัย (เนตรนภา) พบว่ายังไม่ใช้การศึกษาวรรณกรรม กล่าวคือ เพิ่มพร ธนสีลังกูร ใช้รูปแบบงานคีตศิลป์เป็นกรอบในการศึกษา คือวิเคราะห์จังหวะ อารมณ์ การใช้เสียงประสานในการขับร้อง การขับร้อง พบว่ารูปแบบเพลงของสลา คุณวุฒิมี 4 แบบ คือ แบบเอกบท แบบทวิบทพิเศษ แบบจตุรบท และแบบผสมผสาน จังหวะเพลงมีทั้งช้า ปานกลาง และเร็ว อารมณ์เพลงมี 3 อารมณ์ คือ สนุกสนาน อ่อนหวาน และสะท้อนอารมณ์ การใช้เสียงประสานในการขับร้องมีเสียงสูง เสียงปานกลางและเสียงต่ำ ส่วนการขับร้องใช้การร้องแบบปกติ แบบตะโกน และแบบกึ่งพูด จะเห็นว่าผลการศึกษาดังนี้ไม่ได้เป็นผลการศึกษารูปแบบของงาน “วรรณกรรม” แต่หากจะศึกษารูปแบบดังนี้ก็ควรแสดงให้เห็นความสำคัญว่าเชื่อมโยงกับวรรณกรรมอย่างไร

ส่วนประเด็นการศึกษาทัศนคติและลักษณะการใช้ภาษาจากเพลงที่บันทึกแผ่นเสียง ออกจำหน่ายตั้งแต่ พ.ศ. 2527 ถึงเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2543 จำนวน 162 เพลง นั้น พบว่าวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ (2544 : 10) ทั้งในเรื่อง ทัศนคติและลักษณะการใช้ภาษา ในการวิเคราะห์ตามหัวข้อนี้กล่าวได้ว่า เกิดความผิดพลาดเพราะผู้วิจัยไม่พิจารณาเนื้อหาอย่างรอบด้าน เช่นเมื่อวิเคราะห์ทัศนคติของผู้ประพันธ์ เพิ่มพรเลือกกำหนดหัวข้อตามประเด็นที่ไม่ใช่ทัศนคติ ดังตัวอย่างการกำหนดหัวข้อลักษณะบ้านเรือนไว้ในทัศนคติเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

2.1 ลักษณะบ้านเรือนในชนบท

โดยมากผู้ประพันธ์กล่าวถึงบ้านเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีสภาพเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ การปลูกบ้านมีใต้ถุนสูง นิยมเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงที่เป็นอาหาร เช่น เป็ด ไก่ ดังนั้น ไก่ที่ฟักอาศัยมักจะมีเล้าเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นการสะดวกในการเลี้ยงและป้องกันขโมย บางบ้านเล้าจะทำไว้ใต้ถุนยุงข้าว เจ้าของดูแลได้ทั่วถึง เพลงพี่เมาวันเขาหมั้น ได้กล่าวถึง ชายหนุ่มที่ออกหักไปแอบอยู่ข้างเล้าไก่ เพื่อมองดูสาวคนรักเข้าพิธีแต่งงาน เพราะเล้าไก่อยู่ใกล้บ้าน สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ดังเนื้อเพลงพี่เมาวันเขาหมั้น (93)

2.2 ลักษณะบ้านเรือนในเมือง

ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏว่า ลักษณะบ้านเรือนในเมืองเป็นการกล่าวถึงที่พักอาศัยในเมืองหลวง มีลักษณะบ้านห้องเช่า ตึกสูง มักจะเรียกว่า ป่าซีเมนต์ ดังเนื้อเพลงเดือนหงายที่เมืองหลวง...[และ]เพลงรองเท้าหน้าห้อง...(94)

ตัวอย่างนี้มีข้อด้อยคือไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์หาที่ต้นเหตุที่ตั้งความมุ่งหมายไว้ แต่อธิบายถึงลักษณะบ้านเรือนที่มีได้ปรากฏในบทเพลง(ผู้ประพันธ์อาศัยฉากเล้าไก่ประกอบคำคร่ำครวญของผู้ผิดหวังเท่านั้น) ในประเด็นนี้ผู้วิจัย(เนตรนภา)เห็นว่า การตั้งประเด็นคลาดเคลื่อนโดยไม่ศึกษาตัวบทเป็นข้อจำกัดที่ส่งผลให้ผู้ศึกษาไม่ได้ผลการวิจัยที่แท้จริงว่าผู้ประพันธ์มีทัศนคติต่อชีวิตและสังคมเช่นใด

ในประเด็นลักษณะการใช้ภาษาก็เช่นกัน น่าเสียดายว่า ผลการศึกษาที่ได้ตามประเด็นที่ตั้งไว้นั้นเป็นเพียงการศึกษาขั้นต้น หากได้นำการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ไปเชื่อมโยงกับการศึกษาทัศนคติของผู้ประพันธ์และรูปแบบของเพลง การศึกษาวิเคราะห์นี้ก็น่าจะเป็นประโยชน์ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาว่าภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ยิ่งในงานวรรณกรรมซึ่งมีพันธกิจกับภาษาด้วยแล้ว ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเชื่อมโยงให้เห็นว่าวัสดุที่ได้วิเคราะห์แยกย่อยให้เห็นนั้น ให้ผลในการสื่อสารเช่นใดด้วย เช่น การเลือกใช้คำ ประโยค สำนวนนั้นเป็นอุปกรณ์ในการแสดงทัศนคติของผู้ประพันธ์เช่นใด หรือในข้อสรุปว่ารูปแบบคำประพันธ์ที่นิยมนำมาใช้มากที่สุดคือ กลอนตลาด ก็ควรจะวิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ใช้คำในแต่ละวรรคอย่างไร

¹ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ใช้เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวรรณกรรม ว่า เป็นภาษาที่บรรจงเลือกสรรมาเพื่อกระตบอารมณ์ ใน “ความเข้าใจทั่วไปเรื่องวรรณคดี” วิเคราะห์วรรณคดีไทย. 2517, หน้า 5.

จึงประสานกับทำนองเพลงได้ง่ายกว่าคำประพันธ์รูปแบบอื่น ดังที่เพิ่มพร ธนสีลังกูร (2544) เองก็ได้ศึกษาเรื่องจังหวะ ทำนองไว้แล้ว เป็นต้น

สารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากบทเพลงของ สลา คุณวุฒิ ที่ขับร้องโดย ไมค์ ภิรมย์พร” ของญาณิกา อ้อมฉทา (2548) มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาภาพสะท้อนสังคมซึ่งในการศึกษานี้หมายถึงสังคมของชาวอีสาน จากบทเพลงที่ได้รับการบันทึกเสียง 10 ชุด จำนวน 66 เพลง ตามกรอบความคิดว่า “สลา คุณวุฒิ เป็นนักแต่งเพลงที่ถ่ายทอดเรื่องราว ประสบการณ์และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอีสานให้สังคมไทยได้รู้จัก ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นคนอีสาน”(2548 : 1) โดยพิจารณาจากบทสัมภาษณ์ของผู้ประพันธ์ถึงจุดมุ่งหมายในการเขียนเพลง ประกอบกับสมญานามของ ไมค์ ภิรมย์พร คือ “ขวัญใจผู้ใช้แรงงาน เนื่องจากเนื้อหาของเพลงส่วนใหญ่ที่ไมค์ ภิรมย์พร ขับร้องเป็นเพลงที่ทำให้กำลังใจแก่คนยากจน ให้อดทนต่อความยากลำบากในการทำงาน” (2548 : 2)

น่าสนใจว่าการถ่ายทอดประสบการณ์ของคนอีสานเป็นเนื้อหาหลักนี้จะนำไปสู่ข้อสรุปว่ามีภาพสะท้อนสังคมได้ชัดพอหรือไม่ ดังจะขอยกตัวอย่างบางเพลงที่ญาณิกา อ้อมฉทา (2548) ได้นำมาแสดงเป็นตัวอย่างประกอบการอภิปรายว่า บทเพลงที่ขับร้องโดยไมค์ ภิรมย์พร “ส่วนใหญ่สะท้อนชีวิตของคนจนจากอีสานที่เข้ามาขายแรงงานในเมืองหลวงหลากหลายแง่มุม อันสะท้อนถึงปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน” (2548 : 3)

สองมือคนจนจะทนเพื่อเจ้า เพื่อความรักสองเราพี่ขอหัวใจเต็มพัน
เดินทางจากนมาขายแรงงาน หวังว่าสักวันฝันเราคงเป็นจริง ขอเอาแรงกาย
และใจมุ่งมั่นเสียเหงื่อเพื่อน้องทุกวันเข้าทำงานขายแรงแย่งชิง (“ขายแรง
แต่งงาน”, 2542)

.....

เหมือนนกขมิ้นไม่มีรังนอน นีหรือคือกรรมกรพเนจรไม่มีจุดหมาย มีกิน
วันพรุ่งนี้จะกินอะไร คำตอบแรงกายจะขายได้เงินหรือเปล่าทุกวันต่อสู้อยู่กับ
ปัญหา สะสางได้บางเวลาแล้วเวียนมาไม่มีบางเบา (“ถนนนักสู้”, 2541)

ข้อสรุปของวิทยานิพนธ์ไม่สอดคล้องกับบทเพลงข้างต้น ผู้วิจัยไม่ได้ค้นหาวา
อะไรคือแง่มุมอันหลากหลายของชีวิตคนจนจากอีสานขณะเข้ามาขายแรงงานในเมืองหลวง และยั
มองข้ามการทำงานหนักด้วยความอดทนและแรงใจที่หล่อเลี้ยงด้วยความฝัน ถึงแม้แว้งคว้างหา
หลักประกันไม่ได้ หรือหากจะกล่าวว่บทเพลงดังกล่าวสะท้อนถึงปัญหาทางเศรษฐกิจและ
สังคมไทยปัจจุบันก็ดูจะเป็นการเกินเลยไปจากตัวบท เพราะไม่อาจกล่าวว่ความทุกข์ของคนจน
เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีที่มาที่ไปอย่างไร น่าสังเกตว่ การสู้ทนทำงานหนักเพื่อเก็บ

เงินแต่งงาน และชีวิตของกรรมกรหาเช้ากินค่ำนั้นเป็นประสบการณ์ที่พบได้โดยทั่วไป เพราะในสังคมไทยยังมีคนจนจำนวนมากไม่น้อยที่ต้องหาเช้ากินค่ำโดยใช้แรงงาน ชีวิตของผู้คนเหล่านี้จึงเป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่ผู้ประพันธ์นำมาถ่ายทอดให้เห็นให้เข้าใจ และไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในปัจจุบัน แม้สะท้อนความรู้สึกของคนอีสานที่เข้ามาขายแรงในเมืองหลวงก็ไม่ใช่ว่าสภาพสะท้อนปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของทั้งประเทศ

การกำหนดความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าไว้ว่า “จะทำให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และปัญหาของชาวอีสานด้านต่างๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2547 อันอาจใช้เป็นแนวทางแก่ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยต่อไป” (2548 : 3) นั้น อาจจะเป็นข้อที่ควรนำมาพิจารณาว่า ผลการศึกษาภาพสะท้อนทั้ง 5 ด้านที่พบคือ ด้านวิถีชีวิต สะท้อนภาพอาชีพในการทำมาหากิน และปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ด้านเศรษฐกิจของชาวอีสาน สะท้อนภาพความยากจนในการดำเนินชีวิต การมีหนี้สิน การซื้อขายสินค้าระบบเงินผ่อน การขึ้นราคาของสินค้า ด้านความเชื่อของชาวอีสาน สะท้อนภาพความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เรื่องการทำบุญ เรื่องเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเรื่องโชคชะตา ด้านค่านิยมของชาวอีสาน พบว่าสะท้อนภาพการเลือกคู่ครอง การแสดงความกตัญญู การศึกษา และนันทนาการ และในด้านประเพณีก็ สะท้อนภาพของประเพณีสงกรานต์ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีบุญผ้าป่า และประเพณีการแต่งงาน เหล่านี้จะเป็นข้อมูลนำไปปรับใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตได้หรือไม่ อย่างไร ในเมื่อผู้ศึกษาเองได้สรุปว่าบทเพลงสามารถสะท้อนชีวิตอย่างผิวเผิน “สะท้อนชีวิตชาวอีสานต่างถิ่นมากกว่าชาวอีสานที่อยู่ในท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ปรากฏในบทเพลงแต่เพียงผิวเผินเท่านั้น เพราะเพลงมุ่งให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน” (2548 : 53)

อนึ่ง น่าจะทบทวนคำว่า “สะท้อนชีวิต” และ “สะท้อนสังคม” น่าจะไม่ได้หมายถึงสิ่งเดียวกัน กล่าวได้เพียงว่ามีความเกี่ยวข้องกัน เมื่อพูดถึงภาพสะท้อนชีวิตผู้วิจัยควรค้นหาการสะท้อนทางจิตใจหรือจิตวิญญาณมากกว่าเพียงหาข้อมูลจากตัวบทว่ามีการใช้แรงงานและมีความยากจนเท่านั้น ข้อบกพร่องที่เห็นได้จากงานวิจัยของพิมพ์พรและญาณิกา คือ ผู้วิจัยใช้สูตรตายตัวว่าวรรณกรรมสะท้อนสังคมโดยไม่ได้ตีความสารหรือตัวบทอย่างละเอียด และค่อนข้างจะเห็นว่าวรรณกรรมเป็นข้อมูลดิบเท่านั้น

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลีลาภาษาในเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ” ของอลิสสา เลียง-รื่นรัมย์ (2549) ใช้ข้อมูลเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ในช่วงปี พ.ศ.2543 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2548 และคัดเลือกเฉพาะเพลงยอดนิยมจากการจัดอันดับประจำสัปดาห์ หรือประจำเดือนของสถานีวิทยุกระจายเสียงและสื่อมวลชนต่างๆ จำนวน 57 เพลง ในการศึกษาลีลาภาษา แบ่งประเด็นการศึกษาเป็นการใช้ภาษาและเนื้อหา โดยพิจารณาเชื่อมโยงกับการสื่อสารอลิสสา เลียงรื่นรัมย์ (2549) ได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณาความหมายของคำโดยกล่าวไว้ในกิตติกรรมประกาศว่า “ได้รับการสนับสนุนจาก ครูสลา คุณวุฒิ ผู้ประพันธ์เพลงที่มีชื่อเสียงให้ความรู้ และคำปรึกษาในการตีความหมายของคำอย่างละเอียด จึงทำให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้

อย่างถูกต้อง และลึกซึ้งตามเจตนาของผู้ประพันธ์มากขึ้น” น่าสนใจว่า การให้ความสำคัญกับความหมายของคำนั้นก็เพื่อความเข้าใจสารได้ถูกต้องและลึกซึ้ง และสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้ ผู้วิจัย (เนตรนภา) มีความเห็นเพิ่มเติมว่าในการศึกษาวิจัยผู้ศึกษาควรพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้กำหนดไว้เอง โดยเฉพาะการพิจารณาหาความหมายที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ แต่หากประสบปัญหาในเรื่องความหมายของคำเพราะเป็นคำภาษาถิ่น หรือเป็นคำเฉพาะจึงอาจสอบถามจากผู้รู้หรือปรึกษาผู้ประพันธ์ เพราะในเมื่อจุดประสงค์ของการแต่งก็เพื่อไว้สื่อสาร หน้าที่ของการตีความสารก็ย่อมเป็นของผู้รับสารโดยตรง

ผลการศึกษาลีลาภาษาทั้ง 5 หัวข้อ พบว่า 1) ลักษณะการใช้คำ ผู้ประพันธ์ใช้คำที่สื่ออารมณ์ทุกด้านอย่างชัดเจน ใช้คำสัมผัส ใช้คำซ้ำ ใช้คำซ้อน ใช้คำหลากหลาย ใช้คำศัพท์ที่มีความหมายลึกซึ้งทั้งโดยตรงและโดยนัย ใช้คำภาษาต่างประเทศ ใช้คำภาษาถิ่น ใช้คำเลียนเสียงพูด ใช้คำย่อและคำตัด 2) ลักษณะการใช้ประโยค ใช้ประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม ประโยคคำสั่ง และประโยคขอร้องหรือชักชวน 3) ลักษณะการใช้โวหาร ใช้โวหารหลายลักษณะ ได้แก่ อุปลักษณ์ อุปมา สมพจน์ นามนัย ปฏิมาทะ ปฏิภาคพจน์ อาวัตพากย์ อติพจน์ ปฏิรูปพจน์ บุคลาธิษฐาน อุทาหรณ์ และปฏิปฐมา 4) ลักษณะการใช้สำนวน มีการใช้สำนวนเก่าที่ใช้กันมานานแล้วรวมถึงสุภาษิต คำพังเพย และใช้สำนวนใหม่ 5) ลักษณะเนื้อหาพบว่าจำแนกได้ 4 ลักษณะ คือเพลงเกี่ยวกับความรักและความผิดหวัง เพลงเกี่ยวกับความหลังและการรอคอย เพลงเกี่ยวกับคตินิยมและภักดีสอนใจ และเพลงสร้างสรรค์สะท้อนสังคม

กล่าวได้ว่าผลการศึกษาของอลิส เลียงรินรมย์ (2549) เป็นประโยชน์สำหรับผู้วิจัย (เนตรนภา) ในแง่ที่ช่วยให้เห็นลักษณะเด่นของการเลือกใช้คำ ใช้สำนวนโวหาร และลักษณะเด่นของเนื้อหาที่ไม่ได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์สังคม แต่ยังขาดการเชื่อมโยงว่าบทเพลงของสลามีการใช้เครื่องมือ คือภาษาเช่นใดจึงสามารถสื่อสารเนื้อหาที่ส่งผลให้งานเพลงของเขาได้รับความนิยม

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ผลงานเพลงไทยลูกทุ่งประพันธ์โดยสลาคุณวุฒิ” ของนิพนธ์ สุวรรณรงค์ (2549) ซึ่งเป็นการศึกษาในสาขาวิชามนุษยดุริยางควิทยา ใช้ข้อมูลในการศึกษาเพียง 10 เพลง คือ 1. กระทงหลงทาง 2. กระเป๋าสานแพนทิง 3. ยาใจคนจน 4. รongเท้าหน้าห้อง 5. คนที่รอคอย 6. ติด ร. วิชาลี 7. จดหมายผิดซอง 8. ปริญาใจ 9. ดอกหญ้าในป่าปูน 10. ต้องมีสักวัน โดยคัดเลือกข้อมูลจากเพลงที่ได้รับรางวัลชนะเลิศพระพิฆเนศทองพระราชทาน รางวัลมาลัยทอง และประสบความสำเร็จในด้านการตลาดในช่วงปี พ.ศ.2540-2547 ในการศึกษาเรื่องดังกล่าวได้กำหนดหัวข้อศึกษาไว้ 3 หัวข้อ คือ 1) ศึกษาชีวประวัติของสลาคุณวุฒิ 2) วิเคราะห์โครงสร้างทำนองเพลงลูกทุ่งโดย สลาคุณวุฒิ โดยวิเคราะห์ตามโครงสร้างของทำนอง (Melodic Structure) และโครงสร้างของจังหวะ (Melodic Rhythm) 3) วิเคราะห์คำร้องเพลงไทยลูกทุ่งโดยสลาคุณวุฒิ

ผลการศึกษาในหัวข้อแรก แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1) ผลการศึกษาชีวประวัติของสลา คุณวุฒิ สรุปได้เป็น 6 ประเด็น คือ

1.1) ชาตภูมิ สลา คุณวุฒิ เกิดวันที่ 2 เมษายน 2505 บิดาชื่อนายบุญหลาย คุณวุฒิ มารดาชื่อนางก้าน คุณวุฒิ มีพี่น้องทั้งสิ้น 6 คนเป็นบุตรคนที่ 4

1.2) จบการศึกษาระดับมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1.3) ด้านครอบครัว สมรสกับนางลัดดาวัลย์ คุณวุฒิ มีบุตรสาว 2 คน คือ นางสาวข้าวขวัญและเด็กหญิงแพรวา

1.4) ด้านอุปนิสัย สลาเป็นคนสุภาพ อ่อนโยน สุขุมรอบคอบ ใจเย็น มีอัธยาศัยไมตรี มีมนุษยสัมพันธ์ เอาจริงเอาจังกับงาน มุมานะอดทนและมีความพยายามสูง ชอบดูกีฬา ดูหนัง ฟังเพลง รักธรรมชาติ ชอบช่วยเหลือสังคม

1.5) ประวัติการรับราชการ บรรจุเป็นข้าราชการครู ที่โรงเรียนบ้านไร่ อำเภอบ้านจตุรภูมิ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อ พ.ศ.2525 ในปี พ.ศ.2527 ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยครูใหญ่ ปี พ.ศ.2530 ย้ายไปโรงเรียนบ้านหนองแสง อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ปี พ.ศ. 2531 ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ที่โรงเรียนบ้านน้ำซับ อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ ปี พ.ศ. 2536 ย้ายไปดำรงตำแหน่งครูใหญ่ที่โรงเรียนบ้านนาดี อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ ปี พ.ศ.2540 ย้ายดำรงตำแหน่งครูใหญ่ที่โรงเรียนบ้านดอนสี อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี จนในที่สุดลาออกจากการรับราชการครูในปี พ.ศ.2543

1.6) ผลงานรับราชการ นอกจากงานตามหน้าที่ครูแล้ว ยังศึกษางานด้านอื่นจนเป็นที่รู้จักและได้รับเลือกเป็นผู้แทนข้าราชการครูในสังกัดเดียวกัน เช่น ในปี พ.ศ.2528 ได้รับเลือกเป็นผู้แทนข้าราชการครูใน กปอ.สปอ.อำนาจเจริญ ในปี พ.ศ.2538 และ พ.ศ.2539 ได้รับยกย่องเป็นครูผู้มีจรรยาบรรณที่ดีเด่น จากสำนักงานคณะกรรมการคุรุสภาจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นต้น

2) การเขียนหนังสือและการประพันธ์ดนตรี สรุปเป็น 2 ประเด็น คือ

2.1) ประวัติการเขียนหนังสือ โดยเริ่มจากความสนใจการอ่าน และเริ่มฝึกเขียนจริงจึงเมื่อเข้าศึกษาที่วิทยาลัยครูอุบลราชธานี งานเขียนเรื่องแรกที่ได้รับการตีพิมพ์คือ “ใต้ต้นตะโก” เป็นเรื่องสั้นตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เรื่องสั้น “นางเอก” ลงพิมพ์ในนิตยสารฟ้าเมืองทอง และบทกวีประมาณ 4 บทที่ได้รับการลงพิมพ์ในนิตยสารสกุลไทย รวมถึงรวมเล่มงานสารคดี 2 เรื่อง คือ จากหนองผักแว่น ถึงแดนซากุระ และ เล่าเรื่องไปเมืองญี่ปุ่น นวนิยาย 2 เรื่อง สวัสดิ์ครูใหญ่ และหอมกลิ่นดอกหญ้า นอกจากนี้ยังมีเรื่องสั้นอีกกว่า 20 เรื่อง และบทกวีกว่า 20 บทที่ส่วนใหญ่แล้วลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

2.2) ประวัติการประพันธ์เพลง สลาเรียนรู้การแต่งเพลงจากบุคคลใกล้ชิด คือ ลุงและแม่ซึ่งเป็นศิลปินพื้นบ้าน และพี่ชาย รวมถึงศิลปินพื้นบ้านอื่น เช่น บุญมาตาบอด โดย

ได้ฝึกแต่งกลอน แต่งเพลงได้ในระดับหนึ่ง ต่อมาก็เริ่มศึกษาศิลปะการประพันธ์เพลงอย่างจริงจัง จากครูเพลงรุ่นเก่าที่มีชื่อเสียง ผลงานเพลงชิ้นแรก คือ “อดีตรักทุ่งนาแห่ง” แต่เพลงที่ได้รับการบันทึกเสียงครั้งแรก คือ “สาวชาวหอ” ขับร้องโดย รุ่งเพชร แหลมสิงห์ กล่าวได้ว่าตั้งแต่เริ่มแต่งเพลงในปี พ.ศ.2525 จนถึงปัจจุบัน สลา คุณวุฒิได้ประพันธ์เพลงไว้เป็นจำนวนมาก และเพลงที่ได้รับการบันทึกเสียงจำนวนไม่น้อยได้รับความนิยมและหลายเพลงก็ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติ (นิพนธ์ : 255-261)

ในการวิเคราะห์หัวข้อที่ 2 ลักษณะเด่นโดยรวมที่พบจากการวิเคราะห์ทั้ง 10 เพลง คือ โครงสร้างของเพลงทวิบท (Binary Form) ส่วนมากเป็นจังหวะช้าเพราะสามารถถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม บันไดเสียงที่นิยมใช้ส่วนมากเป็นบันไดเสียงโบราณที่เรียกว่า โมดอดรีน และบันไดเสียงเพนตาโทนิค ผสมผสานกับทำนองสากลและทำนองเพลงพื้นบ้านอีสาน (นิพนธ์ : 269)

การวิเคราะห์คำร้องในหัวข้อที่ 3 สรุปว่า ความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างชัดเจนเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งในงานเพลงที่นำมาศึกษา ตั้งแต่การตั้งชื่อเพลง คำร้องที่เลือกมาใช้ได้อย่างลงตัว มีสัมผัสคล้องจอง มีวิธีนำเสนอที่น่าสนใจโดยใช้หลักการ 5 ข้อ คือ ขึ้นต้นต้องโดนใจ เนื้อในต้องคมชัด ประหยัดคำไม่วกวน ทำให้คน (ผู้ฟัง) นึกว่าเป็นเพลงของตน และจับประทับใจ มีการนำภาษาถิ่นอีสานมาใช้ ในส่วนเนื้อหาสาระให้ประโยชน์คือ ปลุกฝังค่านิยมให้รักถิ่นกำเนิด สะท้อนให้เห็นทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง แสดงประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ความรักกับสิ่งดีงาม ความรักที่ผิดหวัง เศรษฐกิจทั้งในเมืองและชนบท ด้านอารมณ์เพลงมี 3 ประเภทคือ สะเทือนอารมณ์ อ่อนหวาน และสนุกสนาน รูปแบบการประพันธ์เป็นประเภทกลอนตลาดจำนวนคำไม่แน่นอนคล้ายกลอนแปด (นิพนธ์ : 269-270)

นิพนธ์ สุวรรณรงค์ (2549) ได้วิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นถึงความประสานระหว่างทำนองเพลง จังหวะเพลง และคำร้องซึ่งส่งผลให้งานมีพลังในการสื่อสารไว้อย่างน่าสนใจ โดยกล่าวได้ว่าผลวิเคราะห์นี้ช่วยให้เข้าใจประเด็นที่เพิ่มพร ธนสีลังกูร (2544) ยังไม่ได้ศึกษานั้นคือการวิเคราะห์ในประเด็นลักษณะคำประพันธ์ที่พบทั้ง 10 เพลง โดยนิพนธ์ สุวรรณรงค์ ได้พบว่า การเลือกใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนตลาดซึ่งมีจำนวนคำไม่แน่นอนระหว่าง 7-14 คำ มีการส่งสัมผัสของคำไม่แน่นอนก็เพื่อให้สอดคล้องกับจังหวะตกของเพลง รวมถึงการส่งสัมผัสเสียงสระสั้นไปเป็นสระเสียงยาว หรือสระเสียงยาวไปเป็นเสียงสระสั้นซึ่งเป็นการแปรไปตามลักษณะทำนองเพลง ดังนั้นจากกล่าวได้ว่า เพลงลูกทุ่งของสลาที่ใช้รูปแบบคำประพันธ์แบบกลอนตลาดนั้นก็เพื่อความประสานกันของเนื้อร้องในแง่ความคล้องจอง กับทำนองและจังหวะของเพลง อันส่งผลให้เพลงมีความไพเราะและจดจำได้ง่าย

เมื่อพิจารณาการศึกษางานเพลงของสลา คุณวุฒิ พบว่า อลิสา เลียงรื่นรมย์ กับนิพนธ์ สุวรรณรงค์มีความเห็นสอดคล้องกันว่างานเพลงของสลามีลักษณะเด่นในเรื่องการใช้ภาษา คือการเลือกใช้คำที่สื่อความได้ชัดเจนลึกซึ้ง จึงนำพิจารณาในประเด็นนี้ให้รอบด้านว่า

นอกจากการเลือกคำมาใช้ สลา คุณวุฒิมีกลวิธีหรือการประกอบคำในการนำเสนอเช่นใดเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อความได้อย่างชัดเจนลึกซึ้ง

3. การศึกษาวรรณกรรมเพลงในฐานะงานศิลปะ

การสื่อสารโดยศิลปะก็คือการสื่อประสบการณ์ทางอารมณ์และความคิดระหว่าง มนุษย์ด้วยกัน ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จของศิลปะ (หรืออาจเรียกได้ว่าสัมฤทธิ์ผลของการ สื่อสาร) ก็คือ พลังของการสื่อสารซึ่งก็คือพลังทางสุนทรียภาพนั่นเอง กล่าวได้ว่าพลังทาง สุนทรียภาพ คือพลังที่เหนี่ยวโน้มนำอารมณ์และปัญญาของผู้รับให้เข้าถึงสารได้มากที่สุดเท่าที่ผู้สร้าง งานจะกระทำได้

การศึกษาทเพลงในฐานะวรรณกรรมเกิดขึ้นด้วยความตระหนักว่า เนื้อเพลง เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งที่สร้างพลังการสื่อสารในงานคีตศิลป์ สิ่งที่ผู้ศึกษาต้องคำนึงถึงคือ คุณค่าทางวรรณศิลป์ ดังสมหญิง เมืองแมน (2537 : 5) เห็นสอดคล้องกับ ดวงมน จิตรร์- จานงค์ (2528-2529 : 7) ว่าการที่บทเพลงสมัยเก่ากลับเป็นที่นิยมแพร่หลายในยุคปัจจุบัน เพราะคุณค่าทางวรรณศิลป์ซึ่งถือเป็นหัวใจของบทเพลงนั่นเอง หลักการคัดเลือกเพลงลูกทุ่ง ดีเด่นภาค 2 ของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534 : 11) ก็คำนึงถึงเรื่อง คุณค่าทาง วรรณศิลป์เป็นข้อสำคัญหนึ่ง ดังได้กล่าวว่า “ทำนองและคำร้องจะต้องผสมผสานกลมกลืนกัน อย่างสละสลวย ให้คุณค่าทางวรรณศิลป์...” จึงกล่าวได้ว่านักแต่งเพลงที่ “ไม่สนใจในเรื่องของ วรรณศิลป์ก็เท่ากับทำให้เพลงเสีรสรไปครึ่งหนึ่งแล้ว” (เจตนา นาควัชระ, 2532 : 60)

วรรณศิลป์ คือ ศิลปกรรมที่ใช้ภาษาเป็นวัสดุ สื่อสารอารมณ์สะท้อนใจ ความคิด และประสบการณ์ของผู้สร้างไปยังผู้รับ และมีพลังเร้าอารมณ์สะท้อนใจของมนุษย์ ก่อให้เกิด “ความจับใจ” หรือ “กระทบให้เกิดอารมณ์ทุกซ์และสุข”¹ พลังหรือประสิทธิผลของการ สื่อสารจากงานวรรณศิลป์ที่ก่อให้เกิดการกระทบอารมณ์ หรือ “ความจับใจ” นี้เอง คือ ความงาม หรือสุนทรียภาพ ดังที่ แจ่มใจ จิรจันทร์ (2547 : 402) ได้กล่าวไว้อย่างหนักแน่นว่า

การศึกษาและการวิจารณ์เชิงสุนทรียภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการ วิจารณ์ และเป็นสิ่งที่นักวิจารณ์จะต้องกระทำให้ลุล่วงเป็นอันดับแรก ใน เวลาเดียวกันก็เป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งซึ่งจะนำไปสู่การประเมินค่า

¹ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ อ้างถึงใน ดวงมน จิตรร์จานงค์. 2536. สุนทรียภาพในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : ศยาม. หน้า 5.

จึงกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นพลังทางสุนทรียภาพในงานวรรณศิลป์มิได้หมายถึงเพียงการศึกษารูปแบบหรือกลวิธีแต่เพียงลำพัง แต่เป็นการศึกษาความหมายทั้งหมดของบทประพันธ์ว่าเป็นผลมาจากส่วนประกอบย่อยอย่างไรบ้าง¹ แล้วพิจารณาความประสานขององค์ประกอบย่อยเหล่านั้นว่าสอดคล้องกลมกลืนเป็นเอกภาพหรือไม่ จะส่งผลให้ผู้ศึกษาประเมินค่าได้ว่าบทประพันธ์ที่ศึกษามีคุณค่าทางวรรณศิลป์หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และรวมไปถึงการที่ผู้ศึกษาจะเลือกพิจารณาสิ่งที่สนใจในบทประพันธ์ได้อย่างละเอียดต่อไป

หลักการคัดเลือกเพลงลูกทุ่งดีเด่นภาค 2 ของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ นอกจากการให้ความสำคัญเรื่องการประเมินค่าทางวรรณศิลป์แล้ว ยังให้ความสนใจเรื่องภาษา คือไม่ผิดหลักภาษาไทย ไม่ทำให้ภาษาวิบัติ คงเอกลักษณ์ทางภาษาไว้อย่างครบถ้วน (2534 : 11) อย่างไรก็ตาม เห็นควรจะต้องพิจารณาด้วยว่าภาษาที่ใช้ในงานวรรณศิลป์แตกต่างจากภาษาในงานอื่น ดังความเห็นของ วัฒน์ วรรณยางกูร (2543 : 67, 84) ที่กล่าวถึงภาษาเพลงของ ไพบูลย์ บุตรขันว่า

การใช้ภาษาเพลงของครูไพบูลย์นั้นเป็นภาษาอารมณ์ ภาษาเพลงหากพิจารณาแค่ความถูกต้องแบบครูภาษาไทยตายตัวนั้น อาจจะเข้าไม่ถึงบางเพลง...อย่างในเพลงที่ นริศ อารีย์ ร้องในวาระกึ่งพุทธกาลปี ๒๕๐๐ “ได้เห็นด้วยหู ได้รู้ด้วยตา”² อันนั้นไม่พลาด เพราะ นริศ อารีย์ ไปต่อเพลงกับครูไพบูลย์เอง มิฉะนั้นก็อาจมีผู้ปรารภว่าผิดแก่นเนื้อเพลงเป็น “ได้ยินด้วยหู ได้รู้ด้วยตา”

.....

คนเรา “เห็น” ได้ด้วยหูได้ไหม

ในชีวิตจริงแบบเหมือนจริงธรรมดา ๆ ย่อมไม่ได้ แต่ในภาษา “กวี” นั้นเป็นไปได้ครับ เช่นการใช้ไสต “หู” ฟังธรรมจนมอง “เห็น” สัจจะนี่แหละ “ได้เห็นด้วยหู”

ทัศนะของ วัฒน์ วรรณยางกูร แสดงให้เห็นว่า ความเกี่ยวข้องกับภาษา “กวี” เป็นพันธกิจของวรรณกรรมเพลงเช่นเดียวกับกวีนิพนธ์ หรือ วรรณกรรมโดยทั่วไป ผู้แต่งสามารถเลือกสรรถ้อยคำมาใช้สื่อความหมายที่กว้างขวางลึกซึ้งโดยคำนึงถึงเสียงที่เอื้อให้เกิดความไพเราะ

¹ ดู แจ่มใจ จิระจันทร์. 2547. “อะไรคือการวิจารณ์เชิงสุนทรียภาพ” ใน พลังการวิจารณ์ : วรรณศิลป์. กรุงเทพฯ : ประพันธ์-สาสน์. หน้า 398-405

² เพลง “ตามรอยบาทพระพุทธรองค์” ของไพบูลย์ บุตรขัน

นอกจากความไพเราะที่เกิดจากความประสานของเสียงแล้ว ถ้อยคำยังนำเสนออย่างลึกซึ้ง ต่างจากความคิดที่จำเจ ในที่นี้วิวัฒน์ได้อธิบายให้เห็นแล้วคือ “การใช้ไสต ‘หู’ ฟังธรรมจนมอง ‘เห็น’ สัจจะนี้แหละ ‘ได้เห็นด้วยหู’” ดังนั้นกล่าวได้ว่า การพิจารณาภาษาในบทเพลงนั้นต้องอาศัยการตีความอย่างมีเหตุและผลประกอบกับจินตนาการจึงจะเข้าใจสารได้อย่างลึกซึ้งเพราะบทเพลงที่เป็นศิลปะนั้นก็คืองานสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งจินตนาการ

งานเพลงของศิลปินกลุ่ม “สุนทรภรณ์” ที่เรียกว่า เพลงสุนทรภรณ์นั้น เจตนา นาควัชระ (2532 : 68) ให้ความเห็นว่า เนื้อร้องเป็นงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ ถ่ายกรองจากชีวิตจริง จากประสบการณ์มนุษย์ มีลักษณะวรรณศิลป์ และบางเพลงยังเป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยมของสุนทรียศาสตร์ เช่น เพลง “กลิ้งราตรี” (ทำนอง : เอื้อ สุนทรสนาน คำร้อง : ทรง สาลีตุล)

คำว่า “ราตรี” กินความหลายนัย หมายถึงเวลากลางคืนก็ได้ หมายถึงดอกไม้ที่ชื่อดอกราตรีก็ได้ ตัวสื่อที่ว่านี้มีได้ดำรงอยู่ในภาวะความเป็นไปตามธรรมชาติ แต่ได้ถูกกลิ้งเข้าไปเป็นองค์ประกอบของความสัมพันธ์ทางความรัก คืนที่เอ๋ยถึงจึงมิใช่คืนวันธรรมดาสามัญแต่เป็น “ราตรีที่เราเคยได้ชมเชยชื่นชวณรณใจ” (บรรทัดที่ ๔) ในทำนองเดียวกัน ดอกไม้ที่กลิ้งมาก็คงมีได้อยู่ในโลกสามัญธรรมดา แต่มีความหมายเฉพาะอันเนื่องมาจากหน้าที่เฉพาะ เพราะนับเนื่องมาแต่คืนวันนั้นดอกราตรีก็ได้ทำหน้าที่เตือนความทรงจำ “กลิ้งอายเจ้าเร้าใจให้ไฝฝืน ทุกคืนวันครั้นใจใครจะเหมือน” (บรรทัดที่ ๗) เป็นตัวกำกับสัมพันธ์รักมิให้คลอนคลาย ถ้าความในตอนต้นดำเนินไปอย่างเรียบ ๆ ว่า “ลมพระพายชายชื่นในคืนนี้ กลิ้งราตรีหอมระรื่นชื่นใจแสน” (บรรทัดที่ ๑) ความในตอนท้ายที่ว่า “โอ้ราตรีที่เคยชื่นรื่นอุรา ลอยทวนมาหรืออย่างไรใครรู้เอ๋ย” (บรรทัดที่ ๑๒) เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ (rhetorical question) เท่ากับเป็นการเน้นความว่า ในโลกสมมติแห่งศิลปะกลิ้งราตรีลอยทวนลมได้ ซึ่งในโลกแห่งความเป็นจริงอาจเป็นไปได้ยาก แน่นอนที่สุดเพลงในลักษณะนี้ จะต้องใช้องค์ประกอบทางวรรณศิลป์อย่างเต็มรูป มีการเล่นความหลายนัย มีการใช้คำต่างกัน ที่ความหมายเดียวกัน เช่น “ลม” กับ “พระพาย” (บรรทัดที่ ๑) มีการใช้คำเดียวกันให้ทำหน้าที่ต่างกัน เช่น “คืน” เป็นได้ทั้งคำนามและคำกริยา (บรรทัดที่ ๕) มีการเล่นสัมผัสในแพรวพราวทั้งสัมผัสพยัญชนะสัมผัสสระ (2532 : 69)

¹ ต้นฉบับพิมพ์เป็นไอ ที่ถูกนำจะเป็นอาย ซึ่งหมายถึงกลิ้ง กลิ้งอายเป็นคำซ้อน

ตัวอย่างการวิเคราะห์เพลง “กลิ่นราตรี” นี้ จะเห็นได้ว่า ผู้วิเคราะห์ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางวรรณศิลป์ ทั้งเรื่องถ้อยคำ ความหมายและเสียง ในเรื่ององค์ประกอบของถ้อยคำนั้น ผู้วิเคราะห์พิจารณาการใช้คำที่สื่อความหมายหลายนัย คือ คำว่า “ราตรี” ประกอบกับสถานการณ์ที่เป็นเรื่องราวของ “ความสัมพันธ์ทางความรัก” ในคำคืนหนึ่ง คำนี้จึง “หมายถึงเวลา กลางคืนก็ได้” หรือจะ “หมายถึงดอกไม้ที่ชื่อดอกราตรีก็ได้” เพราะ เมื่อเห็นดอกราตรี ก็ชวนให้มีจิตประหวัดถึงคำคืนพิเศษ เช่นเดียวกับการส่งกลิ่นของดอกราตรีที่เป็นความเปรียบให้หวนระลึกถึงความสัมพันธ์ และนึกถึง “กลิ่นอายเจ้า” ในถ้อยความที่ว่า “กลิ่นราตรีหอมระรื่นชื่นใจแสน” ก็เปรียบได้กับ “กลิ่นอายเจ้า” ที่ “หอมระรื่นชื่นใจแสน” เช่นกัน ในการพิจารณาถ้อยคำที่สื่อความหมายลึกซึ้งดังนี้ จะเห็นว่าผู้วิเคราะห์ได้ใช้การตีความเชื่อมโยงกับจินตภาพ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นคำที่มีความหมายหลายนัย หรือการใช้ความเปรียบก็ล้วนเชื่อมโยงกับจินตภาพ กล่าวได้ว่าในการจะวิเคราะห์หาความหมายของบทประพันธ์นี้ ผู้วิเคราะห์จะต้องรู้ “ความหมายแก่น” (central meaning) ของคำ แล้วพิจารณา “ความหมายข้างเคียง” (marginal meaning)¹ ของคำนั้นประกอบด้วย จึงจะเข้าใจความรู้สึกและความคิดในสารถนั้นได้

ข้อสังเกตหนึ่ง คือ ทั้งงานเพลงของไพบุลย์ บุตรขัน และเพลงสุนทราภรณ์นั้น ล้วนเป็นงานอมตะที่ได้รับการนำมาขับร้องใหม่เสมอ มีวิทยานิพนธ์ของ พิชญ์สินี บำรุงนคร (2543) เรื่อง “ลักษณะความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์” ได้แสดงว่าการที่เพลงสุนทราภรณ์ยังคงเป็นอมตะเพราะเหตุผล 3 ประการ คือ 1) การยอมรับจากผู้ฟัง 2) คุณสมบัติที่ปรากฏในเนื้อหาเพลงสุนทราภรณ์ ในด้านวรรณศิลป์ และ 3) คุณค่าทางสุนทรียภาพ ในหัวข้อคุณสมบัติ ในเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาที่ประกอบด้วยความหมายของเพลงซึ่งมีสาระ และเชื่อมโยงกับสิ่งที่เป็นนิรันดร์ สิ่งที่ยังคงอยู่ หรือการเอื้ออำนวยในการนำเพลงไปใช้อยู่เสมอ รูปแบบการประพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับฉันทลักษณ์ หรือข้อบังคับในการเรียบเรียงคำร้อยกรอง การใช้โวหารหลักๆ ในภาษาไทยครบทุกประเภท และคุณสมบัติในด้านคีตศิลป์ คือ ทำนองและจังหวะที่สอดคล้องกับความหมายและอารมณ์ของเพลง (2543 : 137) ประกอบกับพื้นฐานจากดนตรีที่ได้รับการยอมรับ คือ การผสมผสานระหว่างดนตรีไทยกับดนตรีสากลทั้งทำนองและจังหวะ (2543 : 142)

ในส่วนเหตุผลประการที่ 3 ได้แก่ คุณค่าทางสุนทรียภาพที่ปรากฏในเพลงสุนทราภรณ์ประกอบด้วยมีความลงตัวของสุนทรียภาพ 3 ประการ คือ

1) มีความงามซึ่งประกอบด้วยความไพเราะ ที่เป็นความสอดคล้องกลมกลืนกันระหว่างเนื้อเพลงกับทำนอง เนื้อเพลงมีสาระ สื่อความหมายชัดเจน มีความคล้องจอง

¹ ดู ดวงมน จิตรจันทน์. 2536. สุนทรียภาพในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : ศยาม . หน้า 56.

ของพยัญชนะและสระ คุณลักษณะน้ำเสียงของนักร้องเข้ากับอารมณ์เพลง เสียงร้องสื่ออารมณ์ เพลงชัดเจน สอดรับกับดนตรีที่บรรเลง รวมถึงการเรียบเรียงเสียงประสานของดนตรีอย่างลงตัว

2) ลักษณะซึ่งทำให้ผู้ฟังติดหูได้ง่ายที่เกี่ยวข้องกับความคล้องจองของ พยัญชนะและสระ จังหวะเด่นชัด หรือจังหวะสากล การมีพื้นฐานจากดนตรีที่ได้รับความนิยม เนื้อ เพลงเข้ากับชีวิตประจำวัน และทำนองเข้ากับเนื้อหา

3) ลักษณะผลงานเพลงในระดับยอดเยี่ยมเป็นสิ่งสำคัญ คือ การคงอยู่ยาวนาน คุณภาพเสียงร้อง ความสอดคล้องลงตัวกันของเนื้อร้อง ทำนอง การเรียบเรียงเสียงประสาน เสียง ร้อง การบรรเลงดนตรี ความหลากหลายของจังหวะ และควมมีเอกลักษณ์ (2543 : 171-172)

ผลการศึกษานี้จะเห็นว่างานเพลงที่คงความเป็นอมตะนั้นประกอบด้วยปัจจัย หลายประการที่สร้างความประทับใจแก่ผู้ฟัง ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือคุณสมบัติด้าน วรรณศิลป์ซึ่งเป็นปัจจัยของคุณค่าทางความงาม ความไพเราะ และช่วยให้เพลงติดหูผู้ฟัง จึงอาจ กล่าวได้ว่า ความงามด้านวรรณศิลป์ในบทเพลงมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการสร้างสุนทรียภาพในเพลงให้ มีพลังกระทบใจ ช่วยตรึงใจผู้ฟังให้ชื่นชอบเพลงเหล่านั้นมาหลายยุคหลายสมัย

บทความ “วรรณศิลป์ในเพลงคาราวาซูด ‘เมตอินไทยแลนด์’” ของ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2528-2529) ได้แสดงให้เห็นการศึกษาความหมายทั้งหมดของบทประพันธ์ว่าเป็น ผลมาจากส่วนประกอบย่อยอย่างไรบ้าง แล้วพิจารณาความประสานขององค์ประกอบย่อย เหล่านั้นว่าสอดคล้องกลมกลืนเป็นเอกภาพหรือไม่ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ผู้วิเคราะห์ได้แยก องค์ประกอบความงามให้เห็นไว้ 3 หัวข้อ คือ ความประสานจากความขัดกัน การตั้งคำถามและ การให้คำตอบ และความเปรียบ โดยยกบางเพลงมาวิเคราะห์ให้เห็น เช่น ในงานเพลง “มหา’ลัย” ผู้วิเคราะห์กล่าวว่า ผู้แต่งใช้ความประสานของเสียงที่เชื่อมโยงกับการแสดงความหมาย โดย เลือกใช้คำที่มีเสียงคล้ายตามกันแต่สื่อความหมายที่ขัดกัน เพื่อชวนให้คิดพิจารณา ดังกล่าวว่า

มหา’ลัย มหา’ลัย.....

คำแรกมีความหมายภาคภูมิใจ มั่นคง แต่คำหลังฟังเหลวไหล และให้ ความผิดหวัง

ให้แข่งกันเรียน แล้วแข่งกันรวย บ้างไปได้สวย บ้างไปได้เสีย...เรียน กับ รวย และสวย คล้อยตามกัน แต่ทั้งสามคำ ขัดกับเสียอย่างรุนแรง (2528-2529 : 8)

ความขัดกันของความหมายจากคำที่เลือกมาใช้เป็นจุดสนใจที่ชวนให้คิด “ทบทวนคำตอบที่เคยมี มาแต่ตั้งแต่เดิม” ว่า การได้เข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยเป็นความภาคภูมิใจ เป็นความมั่นคง ของชีวิต หรือจะเป็นหนทางที่ทำให้ได้ “งานเป็นเจ้าคนนายคน” นั้นเป็นแนวทางที่ถูกต้องจริงหรือ

ในเมื่อเป็นการเรียนการสอนที่ต้อง “แข่งกันเรียน” เพื่อโอกาสที่ดีกว่าในการประกอบอาชีพคนที่สู้ไม่ได้ก็ต้องเป็นบัณฑิตที่ไม่มียานให้ทำ

ในส่วนของความเปรียบที่ใช้ถ้อยคำให้ภาพสื่ออารมณ์แทนการบอกตรง ๆ นั้น ผู้วิเคราะห์กล่าวว่า เพลงคาราบาวมี “ความเปรียบที่มีลักษณะเฉพาะตัว มิใช่ความเปรียบที่ใช้สืบกันมาจนเพ้อ” เช่น

ในเพลง *ลูกแก้ว* กล่าวถึงลูกคนเดียวที่ถูกตามใจ แต่ก็ “ขาดที่พึ่งทางใจ” เพราะพ่อแม่มีแต่ “หาเงินตัวเป็นเกลียว” จนทำตัวตกต่ำลงเรื่อย ๆ...
(2528-2529 : 12)

ความเปรียบในเพลง “*ลูกแก้ว*” แสดงให้เห็น “การแย่งความคิดเก่าได้อย่างน่าชม” คือ การนึกถึงเพียงว่าแก้วเป็นสิ่งมีค่า โดยไม่ได้นึกถึงความจริงที่ว่าแก้วเป็นสิ่งที่เปราะบาง ต้องมีวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลรักษา เพราะหากร้าวรานเสียแล้วก็สิ้นค่า ดังลูกในบทเพลงนี้ ที่แม้จะมีค่ากับพ่อแม่มากเพราะเป็นลูกเพียงคนเดียว แต่ด้วยการเห็นว่าเงินสำคัญกว่าความอบอุ่น การให้เวลากับการงานมากกว่าให้ลูก ความน่าสังเวชจึงปรากฏให้เห็น ดังที่ได้วิเคราะห์ต่อไปว่า

...คาราบาวใช้ “เดินลง...” นำหน้าสิ่งที่เป็นอบายมุข ในลักษณะอิงแนวเทียบ (metaphor) ได้อย่างน่าใจหาย โดยเรียงความตกต่ำให้หนักหน่วงขึ้นทุกทีคือ “...เดินลงขวดสุรา เดินลงบ้องกันชา เดินลงเข็มฉีดยา...” ความตกต่ำนั้นเป็นความมัวเมาจนมีดอับเทียบได้กับการสิ้นสติ... (2528-2529 : 12)

กลวิธีอิงแนวเทียบนี้ไม่เพียงมุ่งผลในการสื่อความ แต่ได้ส่งผลต่ออารมณ์ของผู้รับสารจนต้องรู้สึกใจหายและสังเวชต่อชีวิตของ “ลูกแก้ว” ไม่น้อย ดังนั้นก็ชวนให้คิดทบทวนได้ว่า ความรักที่มีให้ลูกนั้นควรเป็นความรักที่ควบคู่กับการเอาใจใส่และให้ความดูแล

ผู้วิเคราะห์ได้พิจารณาบทเพลงโดยรวมในชุดนี้ พบว่า มีหลายเพลงแสดงความทุกข์ของผู้คน เช่น “*ราชาเงินผ่อน*” “*นางงามตุ๊กกระจาก*” “*เรฟูจี*” เป็นต้น แต่ผู้แต่งมิได้บอกอย่างตรงไปตรงมา กลวิธีทางวรรณศิลป์ซึ่งกระตุ้นให้ผู้รับสารได้คิดต่อ เชื่อมโยงกับองค์ประกอบทางภาษาซึ่งสร้าง “ความงามที่สัมพันธ์กับความจริงอย่างแนบแน่นและสื่อความได้หลายระดับ” คือ ปัจจัยที่ส่งผลให้เพลงของคาราบาวในชุดนี้ประสบความสำเร็จ

บทวิเคราะห์ที่ยกมานี้ น่าจะพอสนับสนุนได้ว่า การศึกษาเชิงสุนทรียภาพเป็นวิธีการที่ช่วยให้ได้คำตอบในการศึกษางานวรรณกรรมได้ตรงตามธรรมชาติของงานที่สุด และยังช่วยอธิบายถึงความสำเร็จของตัวงานได้

วิทยานิพนธ์เรื่อง “คุณค่าทางวรรณศิลป์ในบทเพลงของพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ” ของสมหญิง เมืองแมน (2537) เป็นการศึกษาวรรณกรรมเพลงที่ระบุว่าใช้วิธีการศึกษาเชิงสุนทรียภาพ โดยการแยกแยะองค์ประกอบและความประสานในงานวรรณกรรมจนเห็นคุณค่าทางวรรณศิลป์ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษารูปแบบ เนื้อหา จินตนาการ เอกภาพ และความสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต โดยอาศัยลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพงษ์เทพคือ การสะท้อนความทุกข์ยากโดยการแฝงอารมณ์ขัน รวมไปถึงการเชิดชูชีวิตคนระดับล่าง โดยชี้ให้เห็นความสำคัญ และคุณค่าที่ลุ่มลึกกว้างขวางด้วยการผสมผสานกันระหว่างทำนองและรูปแบบเพลงพื้นบ้านกับแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต (2537 : 97, 283) มาเป็นแนวพิจารณาให้เห็นถึงคุณค่าทางวรรณศิลป์

ในการวิเคราะห์รูปแบบพบว่า บทเพลงของพงษ์เทพมีสัมผัสภายในวรรคและสัมผัสระหว่างวรรคหรือความประสานของเสียงอันส่งผลให้บทเพลงมีความไพเราะ โดยมีรูปแบบอย่างกลอนสุภาพ กลอนเปล่า กลอนเพลงพื้นบ้าน ประเภทกลอนหัวเดียว ร่ายยาว และแบบเพลงโคราช การใช้คำกวีพิถีพิถันในการเลือกเพื่อบรรลุผลของการสื่อสาร โดยมักเลือกใช้ถ้อยคำที่เรียบง่าย สื่อความหมายตรงไปตรงมา แต่ก็มีที่เลือกใช้เป็นพิเศษออกไปอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว (2537 : 108) ได้แก่ การสัมผัสพยัญชนะซึ่งส่งผลให้บทเพลงมีความไพเราะ การซ้ำคำบางคำ ที่ “นอกจากสร้างความไพเราะเวลาอ่านหรือร้อง คือมีรสคำแล้ว ยังมีผลต่อความหมายของคำที่ต่อเนื่องกัน เช่น ยอมทุกข์-ยอมทน เป็นกอบ-เป็นกำ เห็นอก-เห็นใจ เป็นการย้ำความหมายให้ชัดเจนหนักแน่นได้อารมณ์มากขึ้น คือมีรสความนั่นเอง” (2537 : 114) การซ้ำข้อความใช้เพื่อ “ย้ำความสนใจของผู้ฟังให้พิจารณา สร้างอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดที่ต่อเนื่องสอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลง” (2537 : 116)

การใช้ภาษาโคราชอันเป็นภาษาถิ่นประกอบภาษามาตรฐานส่งผลให้บทเพลงมีกลิ่นอายของความเป็นโคราช สะท้อนความซื่อ ความจริงใจ ความเรียบง่ายของชาวโคราช (2537 : 118) การสอดแทรกอารมณ์ขันโดยการเลือกใช้คำล้อเลียน การใช้ความหมายที่ผิดคาดและการเสียดสีการแก้ปัญหาด้วยการหลีกหนีความทุกข์ ความแตกต่างทางเศรษฐกิจของคนในสังคม รวมถึงการกล่าวเหยียดหยามคนอีสานซึ่งเป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้ฟังรู้สึกผ่อนคลายกับเนื้อหาที่เคร่งเครียดได้ (2537 : 125-132) การวิเคราะห์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การสื่อสารประสบผลและยิ่งหากรูปแบบที่เลือกมาใช้มีความประสานเชื่อมโยงกับเนื้อหาก็คouldสามารถสื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้งมีพลังสุนทรียะกระทบใจผู้รับสารมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของเนื้อหา สมหญิง (2537 : 134-170) พบว่า บทเพลงมีเนื้อหาหลากหลาย คือแสดงปัญหาและการแก้ปัญหาทั้งปัญหาเรื่องความยากจนในชนบท ความด้อยโอกาสในสังคมเมือง ปัญหาเกี่ยวกับความรัก ในเรื่องปัญหาความยากจนก็มีสาเหตุจากสภาพธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวยคือความแห้งแล้งกันดารทางแถบอีสาน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาที่คนในท้องถิ่นต้องเผชิญ และยังส่งผลต่อเนื่องต่อความด้อยโอกาสในสังคมเมืองคือ เมื่อไม่สามารถประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตนเองได้ก็ต้องอพยพไปหากินที่อื่น โดยเฉพาะในเมืองหลวงคือกรุงเทพมหานคร สาเหตุความยากจนอีกประการหนึ่งคือ ความไม่เป็นธรรมเพราะคนในสังคมที่ร่ำรวยกว่าหรือผู้ที่มีอำนาจเอาเปรียบอย่างขาดความเมตตา ในส่วนปัญหาเกี่ยวกับความรักนั้นมีสาเหตุจากความไม่เข้าใจกัน ความยากจน ความไม่คู่ควรกัน และความไม่จริงใจ แนวทางแก้ปัญหาที่ผู้แต่งได้ชี้แนะไว้ คือการมองปัญหาด้วยอารมณ์ขัน การยอมรับสภาพ การสร้างความหวัง ความมีน้ำใจ และการสามัคคีกัน โดยปรากฏว่าผู้แต่งกล่าวถึงคุณธรรมอันเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ได้ คุณธรรมที่จำเป็นนั้นคือ ความอดทน ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความยุติธรรม ความสามัคคี บทเพลงของพงษ์เทพยังมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงความผูกพันและสำนึกถึงคุณค่าของธรรมชาติ ดังที่พบว่าธรรมชาตินั้นมีคุณค่าต่อชีวิตคือให้ชีวิต ให้ความสุข และเป็นแหล่งให้ศึกษาเพื่อค้นพบสัจธรรม

ในการวิเคราะห์วรรณศิลป์นั้น ผู้วิจัยพิจารณากลวิธีสร้างจินตนาการของผู้แต่งที่ใช้ความขัดแย้งในตัวเอง(พาราไดออกซ์) ก่อให้เกิดจินตนาการซึ่งกว้างขวางต่อผู้รับสาร (สมหญิง : 172) เช่น ความทุกข์กับความสุขในประสบการณ์ ดังปรากฏในเพลง “มีสุขบนทุกข์” (สมหญิง : 181) ทั้งนี้ในส่วนของเอกภาพและความสอดคล้องนั้น พบว่า ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันทั้งส่วนประกอบที่มีลักษณะเหมือนกัน และส่วนประกอบที่ขัดกัน (สมหญิง : 206) น่าสนใจว่าการถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ด้วยภาษาที่ละเมียดละไม และมีสุนทรียะเข้มข้นสามารถเร้าอารมณ์กระตุ้นความคิดผู้ฟังได้ โดยเฉพาะในแง่ประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ (สมหญิง : 286)

กล่าวได้ว่า งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นคุณค่าทางวรรณศิลป์ในบทเพลงของพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ ที่เกิดจากการประกอบวัสดุอย่างลงตัวทั้งในส่วนของรูปแบบและเนื้อหา โดยมีลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่ที่การถ่ายทอดปัญหาความเคร่งเครียดของสังคมด้วยอารมณ์ขัน นำพิจารณาต่อว่าลักษณะเด่นนี้มีได้เป็นเพียงรูปแบบหรือกลวิธีที่ผู้แต่งมุ่งนำเสนอเพื่อช่วยลดความหนักหน่วงของเพลงที่แสดงเนื้อหาแนวคิดเพื่อชีวิตหรือทำให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนานจากอารมณ์ขันในบทเพลงเท่านั้น แต่เป็นการเสนอวิธีมองโลกมองชีวิตอย่างเข้าใจ มองข้อผิดพลาดหรือข้อด้อยของผู้อื่นด้วยอารมณ์ขัน ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงของปัญหาที่เราไม่อาจแก้ไขได้

เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาสุนทรียภาพในวรรณกรรมเพลงที่นำมาพิจารณานี้ พบข้อสรุปพร้อมว่า บทเพลงที่จะกล่าวได้ว่าเป็นงานวรรณกรรมได้นั้นต้องมีคุณค่าและความงามทางวรรณศิลป์ คือ คำร้องจะต้องประสานกับจังหวะทำนอง และต้องมีความประสานของเสียงในคำที่

นำมาใช้คือมีสัมผัสอย่างบทกวี และแสดงเนื้อหาอันจะช่วยกระตุ้นความนึกคิดของมนุษย์ให้พัฒนาไปในทางที่ดี อีกทั้งการศึกษาโดยละเอียดนี้ยังช่วยให้เห็นลักษณะเด่นอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนได้ทั้งรูปแบบการประพันธ์และมุมมองความคิดของผู้ประพันธ์

ชีวประวัติและผลงานวรรณศิลป์ของสลา คุณวุฒิโดยสังเขป

สลา คุณวุฒิ เป็นคนอีสานโดยกำเนิด เกิดวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2505 ที่บ้านนาหม่อม ตำบลนาหม่อม อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นบุตรคนที่สี่ของนายบุญหลาย นางก้าน มีพี่น้องท้องเดียวกัน 6 คน อาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ฐานะทางบ้านไม่ลำบากมากนักเพราะนอกจากพ่อแม่จะมีอาชีพหลักคือการทำนาแล้วยังมีอาชีพเสริมอื่นด้วย เช่น รับสีข้าวและขับรถโดยสารรับจ้าง (นิพนธ์ สุวรรณรงค์, 2549 : 28) แต่ด้วยอาชีพหลักคือการทำนาที่ “บางครั้งเมื่อทำนาที่บ้านนาหม่อมไม่ได้ผล พ่อก็จะพาครอบครัวร่อนเร่เข้าไปในหมู่บ้านลิกซึ่งไกลไปอีก” (ชูเกียรติ ฉาโธสง และคม ทัพแสง, 2545 : 11) ชีวิตในวัยเด็กของสลา จึงกล่าวได้ว่าแม้จะไม่ลำบากยากจน แต่ก็เป็ชีวิตที่ต้องดิ้นรนทำมาหากินเช่นชีวิตของชาวชนบทแถบอีสาน

สลาได้รับการศึกษาภาคบังคับระดับประถมที่โรงเรียนบ้านนาหม่อมมาจนจบในปี พ.ศ.2519 จบชั้นมัธยมตอนต้นในปี พ.ศ.2522 ที่โรงเรียนป่าติ้ววิทยา อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร เข้าศึกษาที่วิทยาลัยครูอุบลราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จนสำเร็จประกาศนียบัตรชั้นต้น ในปี พ.ศ.2524 แต่มีอายุไม่ถึง 18 ปีไม่สามารถสอบเข้ารับราชการครูได้ จึงศึกษาต่อจนสำเร็จประกาศนียบัตรชั้นสูงในเอกวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ในปี พ.ศ.2525 แล้วจึงเข้าสอบบรรจุเป็นข้าราชการครู ขณะที่รับราชการตำแหน่งครู 2 โรงเรียนบ้านไร่ อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ ได้ศึกษาปริญญาตรี สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชไปพร้อมกัน และจบการศึกษาด้วยผลการศึกษากีฬานิยมอันดับ 1 ทั้งนี้ขณะที่กำลังศึกษานั้นผลการเรียนของสลาอยู่ในเกณฑ์ดีมากมาตลอด ดังตอนเรียนชั้นประถม ชั้นมัธยมก็สอบได้ที่ 1 ของห้อง เมื่อเรียนในวิทยาลัยครูก็จบด้วยเกรดเฉลี่ย 3.90 และเมื่อสอบบรรจุข้าราชการครูก็สอบได้เป็นลำดับที่ 1 (จิรวัดน์ สว่างวงศ์, 2550) ประวัติและผลการศึกษาที่ดีเลิศนี้ ชวนให้พิจารณาถึงคุณลักษณะสมบัติสำคัญ คือ สลาเป็นผู้มีปัญญา ความขยัน ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยในตนเอง และที่สำคัญอีกประการคือทำให้ความสำคัญกับการศึกษาจนจบระดับปริญญาตรี

เมื่อหันมาพิจารณาเส้นทางสายวรรณศิลป์ของสลา คุณวุฒิพบว่า ความประทับใจคือแรงบันดาลใจสำคัญ กล่าวคือ ชีวิตช่วงวัยเด็กของสลาที่ได้สัมผัสกับวิถีของท้องถิ่น ความชื่นชอบในวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน คือ เพลงกล่อมลูกที่แม่ร้องให้ฟัง เพลงรำวงซึ่งหลายเพลงเป็นฝีมือการประพันธ์ของ “จารย์แก้ว” ผู้เป็นลุงของสลา คุณวุฒิ และเพลง

หมอลำประเภทต่าง ๆ รวมถึงความชื่นชมในตัวศิลปินประจำหมู่บ้านคือ “ครูบุญมา” ผู้มีฝีมือในการสีซอและต้นกลอนสด ที่แม้ว่าจะตบอดแต่ก็มีผู้หญิงมาหลงไหลมากมายและหนุ่ม ๆ ในหมู่บ้านก็มักจะไปขอให้แต่งกลอนจีบสาวให้ ประกอบกับบุคคลใกล้ชิด คือพี่ชายมีความสนใจและชื่นชอบในสิ่งเหล่านี้เช่นเดียวกัน ทั้งสองจึงอยากแต่งเพลงด้วยตนเองขึ้นมาบ้าง โดยแรกเริ่มนั้นพี่ชายได้นำทำนองเพลงดั้งเดิมมาดัดแปลงเนื้อร้องใหม่แล้วนำไปร้องในวงโปงลางประจำหมู่บ้าน แต่สละนั้นแต่งเอง ชื่อเพลงว่า “อดีตรักทุ่งนาแห่ง” และได้นำมาร้องให้เพื่อน ๆ ฟังเสมอโดยเป็นเพลงที่ “แต่งขึ้นมาจากแรงบันดาลใจในวัยเด็ก ที่เคยไล่ตึกแตนหรือได้กับไต้เขียดที่ทุ่งนาแห่งท้ายบ้าน” (ชูเกียรติ ฉาโธสง และคม ทัพแสง, 2545 : 14)

ในระหว่างเรียนชั้นประถมปีที่ 7 สลาได้อ่านรวมเรื่องสั้นชุด **มือที่เปื้อนขอลัก** ของนิมิตร ภูมิถาวรก็เกิดความประทับใจ โดยเฉพาะเรื่อง “เด็กที่ครูไม่ต้องการ” สลาอยากเป็นครู เพราะเห็นว่าครูบ้านนอกก็สามารถสอนเด็กให้ได้ดี และอยากเป็นนักเขียนเพราะเมื่ออ่านงานแล้วมีความสุขอีกทั้งยังก่อให้เกิดความรักในวิถีชีวิตชนบทและธรรมชาติ (อ้างถึงใน นิพนธ์ สุวรรณรงค์, 2549 : 32) กล่าวได้ว่าวรรณกรรมชิ้นนั้นเร้าอารมณ์ กระตุ้นความคิดในแง่ประสบการณ์ร่วมทั้งในเรื่องของความเป็น “คนบ้านนอก” “วิถีชีวิตชนบท” และความตระหนักในความสำคัญของธรรมชาติ เหล่านี้ล้วนเป็นแรงบันดาลใจให้สลาเริ่มเขียนเรื่องสั้นนวนิยาย บทกลอน และได้ตั้งใจฝึกฝนการเขียนเรื่อยมา

จนเข้าศึกษาในวิทยาลัยครูอุบลราชธานี สลาได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานเขียนด้วยการนำเรื่องสั้นไปติดตามป้ายนิเทศของตึกเรียนคณะต่าง ๆ ปรากฏว่ามีคนคอยอ่านและติดตามงานเขียนตลอด เรื่องสั้น “ใต้ต้นตะโก” ซึ่งได้ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนับเป็นเรื่องสั้นเรื่องแรกที่ตีพิมพ์เผยแพร่ แต่เชื่อว่าเส้นทางการเป็นนักเขียนอาชีพจะเปิดทางให้โดยง่ายเพราะเมื่อสลาได้มีโอกาสรู้จักและอ่านงานเขียนเพื่อนร่วมวิทยาลัยคือ คม ทัพแสง ก็ได้เห็นงานของคม ทัพแสงนั้นดีกว่างานของตนมาก สลาจึงตั้งใจพัฒนาและฝึกฝนการเขียนมากยิ่งขึ้น (นิพนธ์ สุวรรณรงค์, 2549 : 32)

กล่าวได้ว่าเส้นทางการเป็นนักเขียนอาชีพในช่วงนี้ดูยากลำบาก ขณะตั้งใจพัฒนาฝึกฝนการเขียนอย่างจริงจัง ก็มีกิจกรรมที่ทำในวิทยาลัยร่วมกับเพื่อน ๆ คือตั้งวงดนตรี และสลาทำหน้าที่เป็นนักร้องนำ จึงได้ใช้ความสามารถด้านการร้องและแต่งเพลงอย่างเต็มที่ สลาได้คิดว่าวงของตนนั้นต้องมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองนั่นคือ การเน้นกลิ่นอายความเป็นพื้นบ้านอีสานทั้งเนื้อหาและภาษา รวมถึงสร้างผลงานเองเป็นหลัก ในจำนวนเพลงที่สลาแต่งนั้น เพลง “สาวชาวหอ” นับว่าเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมมากที่สุด และด้วยแรงสนับสนุนจากเพื่อน ๆ ให้ส่งเพลงไปขายศิลปินต่าง ๆ สลาจึงตัดสินใจนำเพลงไปเสนอ รุ่งเพชร แหลมสิงห์ แม้ไม่ได้รับคำตอบรับในทันที แต่รุ่งเพชร แหลมสิงห์ก็ให้สลาอัดเพลงใส่เทปส่งให้เพื่อพิจารณาอีกครั้ง (ชูเกียรติ ฉาโธสง และคม ทัพแสง, 2545 : 15-21)

จนเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสลา คุณวุฒิก็สอบบรรจุเป็นข้าราชการครูที่โรงเรียนบ้านไร่ อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ (หรือจังหวัดอุบลราชธานีในขณะนั้น) และทำงานไปได้สักระยะสลา ก็ได้รับข่าวว่างานเพลงที่นำเสนอไปเกือบ 10 เพลงนั้นได้รับการบันทึกเทป 2 เพลง คือ “สาวชาวหอ” และ “กบร้องไห้” (ประมาณ พ.ศ.2525) อีกทั้งเพลง “สาวชาวหอ” ยังเป็นเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง พอตายจักโก ด้วย ยิ่งความดีใจและเป็นแรงใจให้สลามุ่งมั่นแต่งเพลงไปเสนอขายค่ายเพลงอีกเป็นจำนวนมาก แต่ปรากฏว่าไม่มีค่ายเพลงใดสนใจเลย มีเพียง 2-3 เพลงที่รุ่งเพชร แหลมสิงห์นำไปร้อง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จนัก แม้จะผิดหวังและท้อแท้ แต่สลา คุณวุฒิก็ไม่ยอมแพ้ กลับมาพิจารณางานเพลงของตนอย่างละเอียดและพบว่ายังไม่มีคุณภาพพอจึงเขียนจดหมายไปยังครูเพลงที่ตนชื่นชอบนั่นคือครูลพ บุรีรัตน์เพื่อขอคำแนะนำในการแต่งเพลงแล้วจึงนำข้อแนะนำทั้งเรื่องเทคนิคการแต่งและวิธีการนำเพลงไปเสนอขายเพลงมาปรับใช้กับงานเพลงของตนเอง (ชูเกียรติ ฉาโสง และคม ทัพแสง, 2545 : 25-27)

ในขณะที่เป็นครูที่โรงเรียนบ้านไร่นั้น สลา คุณวุฒิได้จัดตั้งวงดนตรีอีกครั้ง โดยครั้งนี้สมาชิกในวงเป็นเพื่อนครูด้วยกัน ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนจัดงานบุญ แต่ไม่มีเงินมากพอที่จะจ้างมหรสพมาแสดงให้คนที่จะมาทำบุญจากกรุงเทพฯ ได้ชม การแสดงของวงดนตรีที่มีสลาเป็นนักร้องนำได้รับคำชมเชยเป็นอย่างมาก จึงเป็นแรงบันดาลใจสำคัญให้สลาและเพื่อนครูจัดตั้งวงดนตรีขึ้นมาอย่างจริงจังโดยใช้ชื่อว่า “เทียนก้อม” โดยสลาทำหน้าที่ร้องนำและแต่งเพลง (ชูเกียรติ ฉาโสง และคม ทัพแสง, 2545 : 29-31)

วง “เทียนก้อม” มีเอกลักษณ์อยู่ที่บทเพลงนำเสนอชีวิตครูล้วน ๆ และนักดนตรีนักร้องก็เป็นข้าราชการครูทั้งหมด ความสำเร็จของวงเทียนก้อมนอกจากจะได้รับความนิยมในแวดวงข้าราชการครูแถบถิ่นอีสานเป็นอย่างมากแล้ว ยังมีผลงานเพลงที่ได้รับการบันทึกเทปอีก 2 อัลบั้ม คือ ชุดผู้สันโดษ และ ชุดกระดานร่าง โดยกำไรที่ได้จากการแสดงและขายเทปก็นำไปใช้ในกิจการการศึกษา เช่น ทุนอาหารกลางวันของเด็กนักเรียน ทุนการศึกษาของเด็กผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น จนเมื่อสมาชิกในวงซึ่งเป็นข้าราชการครูต้องย้ายไปถิ่นอื่นวงจึงต้องเลิกไปในที่สุด (ชูเกียรติ ฉาโสง และคม ทัพแสง, 2545 : 31-39)

เมื่อเลิกวงเทียนก้อมสลา ก็หันมามุ่งมั่นเขียนงานอีกครั้ง และได้ส่งเรื่องสั้น บทกวีไปตามนิตยสารต่าง ๆ มากมาย โดยใช้นามปากกาว่า “ศรีลัดดา” แต่ทั้งนี้งานที่ได้รับการตีพิมพ์ก็มีเป็นส่วนน้อย คือเรื่องสั้น “นางเอก” ตีพิมพ์ในนิตยสาร ฟาเมืองทอง บทกวีอีกประมาณ 4 บท ตีพิมพ์ในนิตยสารสกุลไทย และมีลงพิมพ์ในจุลสารของโรงเรียน วารสารของอำเภอ (นิพนธ์ สุวรรณรงค์, 2549 : 34-33) ในช่วงนี้สลา มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมวรรณกรรมตามโรงเรียนกับ

กลุ่มวรรณกรรมลุ่มน้ำมูล¹ ตามคำชักชวนของคม ทัพแสง และหวังว่าจะได้ฝึกฝนการเขียนกับนักเขียนอาชีพในกลุ่มด้วย ดังคำสัมภาษณ์

กลุ่มลุ่มน้ำมูลเขาเป็นมืออาชีพแล้วนะตอนผมเข้าไป...ของผมนั่งฝึกหัดอยู่เลย...เราก็อยากไปฝึกฝนกับเขา เพราะงานเขียนเรานั้นยังไม่ผ่าน...แต่พอเข้าไปจริง ๆ ผมก็ผิดหวังมาก เพราะเขาวิพากษ์วิจารณ์กันแรงมาก แรงจนผมกลัวเพราะเหมือนไปฟังเขาเถียงกันมากกว่า...จากที่เคยมั่นใจนี้ใจฝ่อไปหมดเลย (อ้างถึงในชูเกียรติ ฉาโธสง และคม ทัพแสง, 2545 : 42)

การได้เข้ากลุ่มนักเขียนเป็นโอกาสให้ได้อ่านวรรณกรรมแปลของนักเขียนต่างประเทศที่มีชื่อเสียง เช่น เฮอส์มาน์ เฮสเส เฮมมิงเวย์ สไตน์เบค เพื่อพัฒนาด้านโลกทัศน์และลีลาการเขียน ดังที่เพื่อน ๆ ในกลุ่มวรรณกรรมลุ่มน้ำมูลนิยมกล่าวอ้างเวลาอภิปรายกัน แต่สลาได้พบว่า เขาไม่ประทับใจหรือซาบซึ้งในวรรณกรรมแปลเหล่านั้นเท่ากับที่ประทับใจงานเขียนของ คำพูน บุญทวี คำหมาน คนโค ชาติ กอบจิตติ และคมทวน คันธนู เลย ด้วยว่าภาพวิถีชีวิตชนบท ความเป็นไทยยังคงเป็นสิ่งที่ประทับใจและสามารถเร้าอารมณ์ของสลาได้ดีกว่าเสมอ แต่สลา ก็ยอมรับว่า “ย้อนคิดกลุ่มลุ่มน้ำมูลก็มีบุญคุณกับผมมากนะ...ทำให้ได้ประสบการณ์รู้ว่าการนี้มันกว้างขนาดไหน...รู้จักเพลงหรือเพลงบลูส์กับพวกเขาไปด้วย ได้ทฤษฎีเขียนเพลงก็จากพวกเขาแหละ” (คำสัมภาษณ์สลา คุณวุฒิ อ้างถึงในชูเกียรติ ฉาโธสง และคม ทัพแสง, 2545 : 42)

จากประสบการณ์ครั้งนี้สลาได้หันกลับมาพิจารณาผลงานของตัวเอง “ว่ามีจุดบกพร่องหรือจุดเด่นอย่างไรบ้างเพื่อนามาแก้ไขปรับปรุง และสรุปได้ว่า การแต่งเพลงเป็นงานศิลปะที่แสดงศักยภาพของเขาได้ชัดที่สุด ส่วนงานวรรณกรรมน่าจะเป็นเรื่องรอง ๆ ลงไป” (ชูเกียรติ ฉาโธสง และคม ทัพแสง, 2545 : 44) สลาจึงได้นำงานเพลงของบรมครูเพลงลูกทุ่งไพฑูรย์ บุตรขันมาศึกษาเปรียบเทียบ จนได้เห็นว่าทักษะทางด้านภาษาและโลกทัศน์ของเขายังไม่ดีพอต้องฝึกฝนและพัฒนาอีกมาก

ในขณะเดียวกันสลาก็ได้ร่วมกับคม ทัพแสงและวิทยา กีฬาออกอัลบั้มใต้ดินในนาม “คนข้าวเหนียว” (ช่วงปี พ.ศ.2532) และการออกอัลบั้มครั้งนี้ส่งผลให้ได้ร่วมงานกับค่ายเพลง “มิวสิคไลน์” โดยนอกจากจะได้ออกอัลบั้มชุด สาวตีข้าว ในนามวง “จิ้งห้น” แล้ว สลา ยังมีหน้าที่แต่งเพลงหมอลำให้นักร้องในค่ายด้วย สิ่งที่สลาคำนึงถึงในการเขียนกลอนลำ “นอกจากความสามารถทางด้านถ้อยคำแล้ว ยังต้องมีพื้นฐานด้านวัฒนธรรมพื้นถิ่นประกอบด้วย” นั่นคือ

¹ เป็นการรวมตัวของกลุ่มนักเขียนหนุ่มทางอีสาน เช่น ฟอน ฟ้าฟาง วงเดือน ทองเจียว บุญมา ภูเม็ง ปราโมทย์ ในจิต สัญญาลักษณ์ ดอนศรี เป็นต้น (ชูเกียรติ ฉาโธสง และคม ทัพแสง, 2545 : 40)

ต้องให้เพลงมีความกลมกลืนกันระหว่างเนื้อหา จังหวะทำนอง ซึ่งกลอนลำแต่ละประเภทก็จะมีลักษณะจังหวะทำนองเฉพาะตัวไม่เหมือนกัน และต้อง “เขียนงานเข้าหาชาวบ้าน ไม่ใช่ดึงชาวบ้านเข้าหาตัวเอง ซึ่งก็คือการนำเรื่องราวชีวิตชาวบ้านมาสร้างสรรค์เป็นกลอนลำให้ชาวบ้านฟังนั่นเอง” กลอนลำที่สลาแต่งในช่วงปี 2533-2535 นี้ประมาณ 200-300 กลอน แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ ประกอบกับแม่ป่วยหนักและเสียชีวิตในเวลาต่อมา สลาจึงเกิดความคิดว่าจะ “เลิกเอาดีทางด้านนี้แล้ว” (ชูเกียรติ ฉาโธสง และคม ทัพแสง, 2545 : 53)

อย่างไรก็ตามในปี 2536 สลาสร้างงานเขียนสารคดี 2 เล่ม คือ จากหนองผักแว่นถึงแดนซากระ และ เล่าเรื่องไปเมืองญี่ปุ่น ซึ่งทั้ง 2 เล่มเป็นการเล่าประสบการณ์การไปศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น และได้กลับมาแต่งกลอนลำ “ล้างจานในงานแต่ง” ให้ศิริพร อำไพพงษ์ นำไปขับร้อง ปรากฏว่าเพลงได้รับความนิยมอย่างยิ่งและยังส่งผลให้ ศิริพร อำไพพงษ์กลับมาโด่งดังอีกครั้ง อีกทั้งในปีถัดมาเพลง “จดหมายผิดซอง” ซึ่งขับร้องโดยมนต์สิทธิ์ คำสร้อย และในเวลาไล่เลี่ยกันเพลง “กระทงหลงทาง” ซึ่งขับร้องโดยชยา มิตรชัยก็ได้รับความนิยมเป็นอันมาก ส่งผลให้สลา คุณวุฒิเริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและมีคนให้การยอมรับในฝีมือการประพันธ์มากขึ้น โดยเฉพาะในฐานะนักแต่งเพลงลูกทุ่ง ต่อมาสลาได้มีโอกาสร่วมงานกับบริษัทแกรมมี่ในส่วนของเพลงลูกทุ่งและหมอลำจึงต้องเดินทางไปมาระหว่าง จังหวัดอุบลราชธานีกับกรุงเทพฯ ซึ่งขณะนั้นสลายังคงรับราชการครูในตำแหน่งครูใหญ่ โรงเรียนดอนชี ดังนั้นในปี พ.ศ.2543 สลาจึงลาออกจากราชการมาเป็นนักแต่งเพลงอาชีพ (ชูเกียรติ ฉาโธสง และคม ทัพแสง, 2545 : 54)

ปัจจุบันสลา คุณวุฒิเป็นครูเพลงลูกทุ่งของนักร้องนักแต่งเพลงหลายคน และใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว คือ นางลัดดาวัลย์ คุณวุฒิผู้เป็นภรรยา และบุตรสาว 2 คน คือข้าวขวัญ คุณวุฒิ และแพรวา คุณวุฒิ ที่ จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากการทำงานในอาชีพที่ตนรักอย่างตั้งอกตั้งใจแล้ว สลา คุณวุฒิยังจัดตั้งกองทุนศิลปินครูบ้านป่าสลา คุณวุฒิร่วมกับศิลปิน นักเขียนอีกหลายคน เพื่อจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรม เช่น การจัดค่ายวรรณกรรมเยาวชนตามโรงเรียนต่างๆ ทางแถบภาคอีสาน การออกวารสารวรรณกรรม “หวานฝัน” เป็นต้น หรือในบางครั้งก็เป็นวิทยากรให้ความรู้ในการสร้างงานวรรณกรรมเพลง ขณะเดียวกันก็ยังมุ่งมั่นฝึกฝนการเขียนเรื่องสั้น นวนิยาย และบทกวีอยู่เสมอด้วยความฝันที่จะเป็นนักเขียนยังมีอยู่